

Nejvyšší soud

VÝBĚR rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva

Ročník: XXXI

2²⁰²⁵

Výběr rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva pro justiční praxi

Výběr rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva pro justiční praxi je připravován v kolektivu soudců Nejvyššího soudu, vládního zmocněnce pro zastupování České republiky před Evropským soudem pro lidská práva a pracovníků z oddělení analytiky a srovnávacího práva Nejvyššího soudu a má za cíl zvýšit povědomí odborné právní veřejnosti o aktuálních a konečných rozhodnutích Evropského soudu pro lidská práva ve Štrasburku. Ve snaze o maximální informovanost jsou skutkový stav a řízení u vnitrostátních soudů shrnuty stručně tak, aby měl čtenář dobrý přehled o základních důvodech stížnosti. Důraz je kladen na pečlivý výběr nejpodstatnějších částí odůvodnění rozhodnutí, které jsou předloženy. Autorské komentáře, zpracované většinou soudci Nejvyššího soudu, vystihují přínos daného rozhodnutí pro české právní prostředí, odkazy na články Úmluvy a příslušná dotčená ustanovení národního práva spolu s uvedením klíčových slov zvyšují odbornou hodnotu periodika.

Redakční rada:

Předseda: JUDr. Petr Angyalossy, Ph.D.

Členové: Mgr. Petr Konůpka, JUDr. Ivo Kouřil, Mgr. Aleš Pavel, JUDr. Lubomír Ptáček, Ph.D., JUDr. Vít A. Schorm, JUDr. Pavel Simon, JUDr. Milada Šámalová, Mgr. et Mgr. Katarína Šipulová, M. St. (Oxon), Ph.D. (MUNI), JUDr. Petr Škvain, Ph.D., JUDr. Robert Waltr

Adresa redakce: Nejvyšší soud, Burešova 20, 657 37 Brno
tel.: +420 541 593 111, fax: +420 541 213 493
e-mail: podatelna@nsoud.cz

Ročník XXXI, číslo 2/2025
ISSN 1214-3839, MK ČR E 1200

Vzor citace rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva:

- rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 25. 7. 2013, Kummer proti České republice, č. 32133/11
- rozsudek velkého senátu Evropského soudu pro lidská práva ze dne 15. 12. 2011, Al-Khawaja a Tahery proti Spojenému království, č. 26766/05 a 22228/06, bod 118

OBSAH

Úvodník Výběru rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva pro justiční praxi č. 2/2025	... 4
Rozsudek ve věci C. O. proti Německu, stížnost č. 16678/22	... 7
Rozsudek ve věci Hanovs proti Lotyšsku, stížnost č. 40861/22	... 18
Rozsudek ve věci Krátky proti Slovensku, stížnost č. 35025/20	... 25
Rozsudek ve věci Pindo Mulla proti Španělsku, stížnost č. 15541/20	... 29
Rozhodnutí ve věci Ramadan proti Francii, stížnost č. 23443/23	... 47

ÚVODNÍK

VÝBĚRU ROZHODNUTÍ EVROPSKÉHO SOUDU PRO LIDSKÁ PRÁVA PRO JUSTIČNÍ PRAXI

Č. 2/2025

Vážené čtenářky, vážení čtenáři,

v tomto úvodníku bychom vás chtěli nad rámec komentovaných překladů rozsudků Soudu upozornit na jeho další neméně zajímavá rozhodnutí. Soud vydal na sklonku loňského roku dva rozsudky proti České republice, v nichž shledané porušení Úmluvy vyvěralo z postupu českých soudů. Stojí tak za to se o nich krátce zmínit, aby v budoucnu k podobným případům nedocházelo. Kromě toho představíme i dva rozsudky Soudu proti jiným státům, v nichž se zaměřil na otázku svobody projevu na pracovišti.

V rozsudku **Machalický proti České republice** (ze dne 10. 10. 2024, č. 42760/16) Soud shledal porušení presumpce neviny dle čl. 6 odst. 2 Úmluvy v rámci řízení o náhradu škody za trestní stíhání zastavené z důvodu promlčení. Stěžovatel byl původně stíhán pro trestný čin podvodu, ale nepodařilo se prokázat úmyslné jednání. V usnesení o zastavení stíhání trestní soud konstatoval, že se stěžovatel dopustil jednání, které by bylo možné kvalifikovat jako trestný čin porušování povinností při správě cizího majetku. Jelikož však promlčecí doba u tohoto činu již uplynula, trestní stíhání zastavil. Na pokračování řízení ve smyslu § 11 odst. 4 trestního řádu stěžovatel netrval. Uplatnil však následně nárok na náhradu škody podle zákona o odpovědnosti státu za škodu (č. 82/1998 Sb.). Civilní soudy poukázaly na zjištění trestního soudu a konstatovaly, že se stěžovatel jednání naplňujícího znaky trestného činu porušování povinností při správě cizího majetku dopustil. Poskytnutí náhrady, byl-li trestný čin spáchán, i když za něj nebyl pachatel odsouzen, by tak odporovalo úmyslu zákonodárce a obecnému vnímání spravedlnosti. Soudy proto analogicky aplikovaly § 12 odst. 1 písm. b) zákona o odpovědnosti státu a odškodnění stěžovateli nepřiznaly. Tento postup aproboval Nejvyšší i Ústavní soud.

Soud připomněl, že ochrana poskytovaná čl. 6 odst. 2 Úmluvy zahrnuje i respektování výroku o zproštění obžaloby nebo zastavení trestního stíhání v navazujících řízeních (rozsudek velkého senátu ze dne 11. 6. 2024, Nealon a Hallam proti Spojenému království, č. 32483/19 a 35049/19, bod 168). Zamítnutí žádosti o náhradu škody odůvodněné tím, že ze zastavení trestního stíhání z důvodu promlčení nelze dovozovat nezákonnost trestního stíhání, by dle Soudu presumpci neviny neporušilo. Článek 6 odst. 2 ani jiné ustanovení Úmluvy nezaručuje právo na náhradu za nezákonnou vazbu či stíhání v případě, že bylo řízení zastaveno. Formulace obsažené v rozhodnutích civilních soudů však dle Soudu odrážely jednoznačný názor, že se stěžovatel trestného činu dopustil. Přičetly tak stěžovateli odpovědnost za spáchání trestného činu, ačkoli jím nikdy nebyl uznán vinným trestním soudem.

Stávající právní úprava soudům v obdobných případech nedává jinou možnost, než si jako v tomto případě pomoci analogií § 12 odst. 1 písm. b) zákona o odpovědnosti státu za škodu a při odůvodnění odmítnutí nároku velmi obezřetně volit slova, aby se neocitly za hranou

presumpce neviný. Rozsudek Machalický soudům tuto nutnost obezřetnosti připomíná. Z hlediska právní jistoty a presumpce neviný však tento stav není ideální. Ministerstvo spravedlnosti proto začalo připravovat novelizaci zmíněného ustanovení. Cílem je, aby soudy mohly v praxi odůvodnit odmítnutí nároku v obdobných případech s odkazem na výslovné ustanovení zákona, nikoli balancovat na tenkém ledě porušení presumpce neviný za použití zákona *per analogiam*. Zamýšlená novela zároveň obviněným neodepře možnost domáhat se odškodnění v případě zastavení stíhání pro promlčení. Obviněný bude mít i nadále možnost trvat bez rizika odsouzení a uložení trestu na pokračování řízení (§ 11 odst. 4 trestního řádu) a na základě zprošťujícího rozsudku se domoci odškodnění.

Druhým rozsudkem z konce loňského roku je **Veselý proti České republice** (ze dne 28. 11. 2024, č. 12431/22). V něm Soud konstatoval, že způsob, jakým vnitrostátní soudy rozhodly o žalobě stěžovatele na náhradu nemajetkové újmy za lékařský zákrok provedený *non lege artis*, porušil čl. 8 Úmluvy. Pan Veselý podstoupil v roce 2013 operaci břicha, po které se potýkal s přetrvávajícími bolestmi. V řízení proti nemocnici bylo prokázáno, že zákrok byl proveden *non lege artis*. Okresní soud mu přiznal náhradu ve výši 39 000 Kč. Soud částku navrhouvanou znalcem v souladu s tehdy platnou vyhláškou Ministerstva zdravotnictví (č. 440/2001 Sb.) zvýšil na dvojnásobek s ohledem na přetrvávající zdravotní komplikace. Krajský soud nicméně tuto částku snížil na znalcem navrhouvaných 19 500 Kč s tím, že navýšení je dle vyhlášky možné pouze ve výjimečných případech extrémních bolestí, které ale znalecký posudek nepotvrdil. Nejvyšší soud výši náhrady potvrdil. Zatímco před obecnými soudy byl stěžovatel osvobozen od soudních poplatků, Nejvyšší soud mu uložil zaplatit nemocnici náhradu nákladů dovolacího řízení ve výši 14 000 Kč.

Soud konstatoval, že vnitrostátní soudy při stanovení výše náhrady vycházely ze znaleckého posudku a vyhlášky Ministerstva zdravotnictví, která byla mezitím zrušena mj. proto, že existoval zjevný a dlouhodobý nepoměr mezi základními sazbami stanovenými vyhláškou a rozsahem újmy způsobené poškozeným. Odvolací soud přitom nevyužil své diskreční pravomoci přiznávané obecným soudům Ústavním soudem, aby se od vyhlášky odchýlil. Přiznaná částka tak byla výrazně nižší než minimální výše náhrady obecně přiznávaná Soudem v případech lékařských pochybení při porušení čl. 8 Úmluvy. Tento nepoměr byl ještě více prohlouben skutečností, že dvě třetiny přiznané náhrady musel stěžovatel uhradit nemocnici na nákladech dovolacího řízení. Celkově se tedy v řízení domohl 5 500 Kč.

Rozsudek Soudu vnitrostátním soudům připomíná, že musí nalézt řešení, které bude s přihlédnutím ke všem okolnostem věci spravedlivé. Právní úprava určování výše náhrady újmy na zdraví byla od doby, kdy se odehrál případ Veselý, nahrazena novým občanským zákoníkem. Ten soudům umožňuje a i ukládá, aby jejich rozhodnutí vedla ke spravedlivému určení výše náhrady újmy na zdraví v souladu s principem plné náhrady a zásadami slušnosti (viz též nález Ústavního soudu ze dne 13. 3. 2024, sp. zn. Pl. ÚS 27/23). Rozsudek Veselý doplňuje, že soudy musí mít potřebu celkově spravedlivého výsledku řízení na paměti i při rozhodování o nákladech řízení.

Co se týče práva na svobodu projevu v kontextu pracoviště, prvním z avizovaných rozhodnutí je rozsudek ze dne 27. 8. 2024, **Hrachya Harutyunyan proti Arménii**, č. 15028/16. Stěžovatel, bývalý zaměstnanec společnosti, zaslal ze svého soukromého e-mailu anonymní hlášení na interní e-mailovou adresu zaměstnavatele určenou pro podávání hlášení o možných korupčních praktikách. V tomto hlášení stěžovatel obvinil jiného zaměstnance, V. B., z korupčního jednání. Hlášení bylo následně V. B. přeposláno a ten stěžovatele žaloval pro pomluvu. Interní vyšetřování tvrzení stěžovatele vyvrátilo. Vnitrostátní soudy považovaly

stěžovatelovy výroky za veřejné a označily je za pomluvu, přičemž mu uložily uhradit V. B. náhradu újmy.

Soud v kontextu tohoto případu mimo jiné konstatoval, že se ochrana oznamovatelů vztahuje i na bývalé zaměstnance. Samotné ukončení pracovního poměru by tedy nemělo automaticky znamenat ztrátu ochrany oznamovatele, pokud informace, které nahlásil, získal v průběhu výkonu zaměstnání. Dalším důležitým aspektem případu byla skutečnost, že stěžovatel neoznámil pochybení státním orgánům ani médiím, ale využil interního oznamovacího systému společnosti, který měl být důvěrný. Přístup vnitrostátních soudů tedy zhodnotil jako formalistický. Za důležitou Soud považoval dobrou víru stěžovatele, o níž svědčila i snaha o interní řešení problému. Soud tedy konstatoval porušení čl. 10 Úmluvy. Tímto rozhodnutím upevňuje ochranu oznamovatelů a vysílá signál, že je třeba je chránit, a to i tehdy, kdy jejich oznámení může mít dopad na pověst jednotlivců.

Ve druhém rozhodnutí, kterým je rozsudek ze dne 20. 2. 2024, **Dede proti Turecku**, č. 48340/20, Soud konstatoval porušení práva na svobodu projevu v kontextu případu, kdy stěžovatel, jakožto zaměstnanec banky, zaslal e-mail zaměstnancům personálního oddělení a zástupci ředitele společnosti, v níž se kriticky vyjadřoval k manažerským praktikám předsedy představenstva hlavního akcionáře banky. Společnost se stěžovatelem následně s okamžitou platností zrušila pracovní poměr, vůči čemuž se bránil před vnitrostátními soudy. Soud dal za pravdu stěžovateli, když konstatoval, že vnitrostátní soudy dostatečně podrobně nepřezkoumaly obsah dotčeného e-mailu; kontext, v němž byl odeslán; jeho možný rozsah nebo dopad; jeho údajné negativní důsledky pro zaměstnavatele nebo pracoviště; ani přísnost sankce uložené stěžovateli. Stěžovatel v e-mailu nepoužil žádné vulgarismy, vznesená kritika navíc byla předmětem zájmu společnosti. Soud nepovažoval v daném kontextu provokativní styl e-mailu za bezdůvodně urážlivý. E-mail byl navíc zaslán interně, pouze malé skupině příjemců. Vnitrostátní orgány tedy nezohlednily relevantní faktory, zejména se nepokusily posoudit, zda mohl mít e-mail škodlivé účinky na pracoviště. Taktéž nebylo zvaženo uložení mírnější sankce stěžovateli. Při nalézání spravedlivé rovnováhy mezi svobodou projevu a právem zaměstnavatele chránit své oprávněné zájmy je tak dle Soudu nutné pečlivě zohlednit výše zmíněná kritéria, a to individuálně v každé věci.

(zpracovala Kancelář vládního zmocněnce pro zastupování České republiky před Evropským soudem pro lidská práva a oddělení analytiky a srovnávacího práva Nejvyššího soudu)

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA ČTVRTÁ SEKCE

17. 9. 2024

VĚC C. O. PROTI NĚMECKU (rozsudek ve věci C. O. proti Německu, stížnost č. 16678/22)

Presumpce neviny

Dotčené články Úmluvy:

čl. 6 odst. 2

Odkazy na českou právní úpravu:

čl. 36 odst. 1 a čl. 40 odst. 2 Listiny základních práv a svobod

§ 2 odst. 2, § 30 odst. 1, § 175a a násl. zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád

Klíčová slova:

Dohoda o vině a trestu – nestranný soud – presumpce neviny – spravedlivý proces

Autorský komentář:

(společně též k rozsudku ze dne 15. 2. 2024, Krátky proti Slovensku, stížnost č. 35025/20):

Rozsudky ve věcech C. O. proti Německu a Krátky proti Slovensku jsou dalšími příspěvky do judikatury Evropského soudu pro lidská práva, které se zabývají jistě stále aktuální problematikou presumpce neviny a požadavkem na nestrannost postupu soudu v trestních věcech více obviněných, které nejsou zpravidla projednávány ve společném řízení. Záměrně byly vybrány rozsudky Soudu, které se odlišují jednak okolnostmi případu, ale především právními závěry o porušení čl. 6 odst. 2 Úmluvy.

V prvním z citovaných rozsudků Soud (mimo jiné) rozhodl, že „sporná tvrzení“ obsažená v odůvodnění rozsudků vnitrostátních (německých) soudů neměla žádný škodlivý vliv na předjímání rozhodnutí o vině, a z tohoto důvodu tak nebyl porušen princip presumpce neviny (rozsudek ze dne 17. 9. 2024, C. O. proti Německu, č. 16678/22).

V druhém rozsudku naopak Soud konstatoval, že „sporná tvrzení“ učiněná vnitrostátním (slovenským) soudem nebyla omezena na popis „stavu podezření“ stěžovatele, ale představovala ho jako osobu, která se dopustila trestných činů, a celkový způsob a kontext, v němž byla tato prohlášení učiněna, tudíž představovaly riziko, že nebudou pochybnosti o tom, že stěžovatel předmětné trestné činy spáchal (rozsudek ze dne 15. 2. 2024, Krátky proti Slovensku, stížnost č. 35025/20).

Z pohledu české právní úpravy a aplikační praxe jsou oba rozsudky přínosné v tom smyslu, že demonstrují, jakým konkrétním způsobem jsou Soudem aplikovány závěry obsažené v jeho předchozí judikatuře (srov. zejména rozsudky ze dne 16. 2. 2021, Meng proti Německu, č. 1128/17; ze dne 27. 2. 2014, Karaman proti Německu, č. 17103/10; ze dne 25. 11. 2021, Mucha proti Slovensku, č. 63703/19; ze dne 23. 2. 2016, Navalnyy a Ofitserov proti Rusku,

č. 46632/13 a 28671/14), a v rozhodovací praxi Soudního dvora Evropské unie (srov. zejména jeho rozsudek ze dne 18. 3. 2021, Pometon proti Komisi, C-440/19 P). V této souvislosti je třeba též připomenout rozhodovací praxi Nejvyššího soudu, která na uvedenou judikaturu navazuje (srov. zejména usnesení Nejvyššího soudu ze dne 7. 6. 2023, sp. zn. 5 Tdo 459/2023, uveřejněné pod č. 10/2024 Sb. rozh. tr.).

Ve vztahu k rozsudku ve věci C. O. proti Německu lze zmínit především závěry Soudu obsažené v bodu 70 rozsudku, ze kterých vyplývá, že pokud trestní soudy v písemných vyhotoveních rozsudků stěžovatele označily za „samostatně stíhanou osobu“, zdůraznily tím, že nerozhodují o vině stěžovatele, ale v souladu s vnitrostátní úpravou trestního řízení posuzují pouze trestní odpovědnost spoluobviněných, jichž se předmětné řízení týkalo, tedy osob odlišných od stěžovatele. Naproti tomu Soud v rozsudku Krátky proti Slovensku shledal, že trestní soud ve svém rozsudku výslovně označil stěžovatele za člena zločinecké skupiny zapojené do trestné činnosti, když jeho plné jméno bylo součástí dohody o vině a trestu. Při vyhlášení rozhodnutí ani v jeho písemném vyhotovení však nebylo uvedeno, že stěžovatel byl „stíhán samostatně“ nebo že se trestní soud v předmětném trestním řízení zabýval výhradně posouzením trestní odpovědnosti spoluobviněného (srov. bod 17 tohoto rozsudku).

(zpracoval JUDr. Petr Škvain, Ph.D.)

SKUTKOVÝ STAV

Stížnost se zabývá trestním řízením proti dvěma osobám, které byly uznány vinnými spácháním trestných činů společně se stěžovatelem a/nebo účastenstvím na trestných činech, které spáchal jako jeden z hlavních pachatelů, byť sám nebyl shledán vinným. Stěžovatel podle čl. 6 odst. 2 a čl. 8 Úmluvy vznáší otázku, zda prohlášení, která o něm byla uvedena v soudních rozhodnutích, porušila jeho právo na presumpci neviny a právo na respektování soukromého života.

I. Pozadí případu: „CUM-EX“ podvod

Stěžovatel byl jedním ze skutečných majitelů a držitelem podílu soukromé německé banky (dále jen „W-Bank“) s osobní odpovědností. V letech 2014–2019 byl také předsedou dozorčí rady. Banka byla zapojena do „Cum-Ex“ skandálu, rozsáhlého daňového podvodu, v němž byly neoprávněně získány objemné daňové přeplatky z podílů na zisku. Po jejich odhalení zahájilo státní zastupitelství společné řízení proti několika osobám. Průběžně bylo odhaleno zapojení mnoha dalších osob. Proti stěžovateli a dalším devíti osobám bylo v souvislosti s W-Bank zahájeno samostatné řízení.

II. Trestní řízení proti M. S. a N. D.

Později bylo zahájeno samostatné řízení proti M. S. a N. D., kteří spolupracovali s vyšetřovacími orgány a přiznali, že byli spolu s dalšími osobami (včetně stěžovatele) zapojeni do podvodných transakcí W-Bank. Během soudního řízení byl stěžovatel v postavení svědka, avšak nevypovídal s odkazem na právo neobviňovat sám sebe. V dané době nebyl obžalován.

Krajský soud shledal dne 18. 3. 2020 M. S. vinným deseti skutky krácení daně (jako spolupachatele se stěžovatelem) a jedním skutkem účastenství na krácení daně (se stěžovatelem jako jedním z hlavních pachatelů). Dále shledal N. D. vinným pěti skutky účastenství na krácení

daně (se stěžovatelem jako jedním z hlavních pachatelů). Nařídil také zabavení majetku W-Bank ve výši 176 milionů EUR odpovídající získaným přeplatkům.

Písemné vyhotovení rozsudku proti M. S. a N. D. obsahovalo rozsáhlá skutková zjištění, a to i ve vztahu ke stěžovateli. U každého trestného činu, který spáchali, soud podrobně popsal i zapojení stěžovatele, kterého označil za „samostatně stíhanou osobu“ (*gesondert Verfolgter; separately prosecuted person*). Popsáno bylo mimo jiné, že stěžovatel věděl o fungování „Cum-Ex“ podvodu, spolu s dalšími osobami jej naplánoval a podepisoval daňová přiznání s přeplatky, přestože věděl, že nebyla odvedena žádná daň a případné vrácené přeplatky budou získány nezákonně.

Při kvalifikaci jednání M. S. a N. D. krajský soud hodnotil též zapojení stěžovatele jako spolupachatele a jako jednoho z hlavních pachatelů, přičemž ho označil za „samostatně stíhanou osobu“. Uvedl například, že stěžovatel se do jednání zapojil způsobem odpovídajícím pachateli, spolu s dalšími osobami se dopustil trestného činu daňového podvodu podle čl. 370 odst. 1 alinea 1 daňového řádu, přičemž jednal úmyslně a protiprávně (*rechtswidrig*) a nebylo nezbytné posuzovat jeho zavinění (*Schuld*), konkrétně ve vztahu k otázce, zda nemohl jednat v právním omylu (*Verbotsirrtum*).

Spolkový soudní dvůr (*Bundesgerichtshof*) zamítl podaná odvolání. Stěžovatele ve svém rozhodnutí taktéž označoval za „samostatně stíhanou osobu“. Stěžovatel podal dne 20. 10. 2021 ústavní stížnost s tím, že rozhodnutí ho předčasně vylíčila jako viníka, čímž bylo porušeno jeho právo na presumpci nevinu. Argumentoval, že jeho pověst a veřejné mínění o něm byly vážně poškozeny předtím, než soud proti němu vůbec začal, čímž byla porušena jeho osobnostní práva. Ústavní soud stížnost odmítl z důvodu nepřijatelnosti.

III. Trestní řízení proti C. S.

S., držitel podpisového oprávnění W-Bank, byl dne 1. 7. 2021 odsouzen za krácení daně v souvislosti s „Cum-Ex“ podvodem. Písemné vyhotovení rozsudku obsahovalo zjištění o zapojení stěžovatele do trestných činů spáchaných C. S. Označován byl soudem za „samostatně stíhanou osobu“.

IV. Trestní řízení proti stěžovateli

Stěžovatel byl dne 1. 7. 2022 obžalován z krácení daně. Krajský soud proti němu zahájil řízení, avšak dne 24. 7. 2024 ho zastavil, neboť stěžovatelův zdravotní stav vylučoval jeho postavení před soud. Rozhodnutí zatím není pravomocné, neboť stěžovatel i státní zástupce ho napadli stížností.

SOUVISEJÍCÍ PRÁVO A PRAXE

I. ZÁKONNÝ RÁMEC

Podle německého trestního práva musí být pro shledání trestní odpovědnosti kumulativně splněny tři podmínky. Zaprvé musí obviněný naplnit skutkovou podstatu trestného činu, zahrnující jednání či opomenutí (*actus reus*), a to úmyslně či z nedbalosti (*mens rea*). Zadruhé musí jednat protiprávně, tedy bez okolností vylučujících protiprávnost. Zatřetí musí být zjištěna „vina“ (*Schuld*), tedy že byl schopen rozeznat protiprávnost svého jednání a podle toho se řídit.

Jeho vina nebude zjištěna například, pokud nevěděl, že jeho čin je protiprávní a nemohl se omylu vyvarovat (právní omyl).

Jako spolupachatel může být odsouzen, jednal-li společně s další osobou veden společným úmyslem. Účastenstvím na trestném činu spáchaném jinou osobou může být shledán vinným, pokud této osobě (hlavnímu pachateli) úmyslně pomáhal s protiprávním jednáním. Ve vztahu k hlavnímu pachateli musí být zjištěno naplnění skutkové podstaty trestného činu a protiprávnost jednání, nikoli však jeho vina (*Schuld*) – omezená akcesorita účastenství ve smyslu judikatury Spolkového ústavního soudu.

Několik ustanovení trestního řádu stanovuje, že obsah písemného vyhotovení rozsudku proti osobě zapojené do trestného činu není závazný pro soudní řízení proti jiné osobě zapojené do tohoto trestného činu. Například § 155 ve spojení s § 264 stanovuje, že rozhodnutí trestního soudu se vztahuje pouze ke zde uvedeným trestným činům a osobám označeným v obžalobě. Podle § 261 soud rozhoduje podle svého volného uvážení založeného na důkazech provedených v hlavním líčení, tedy nikoli na základě jiného řízení.

II. JUDIKATURA SPOLKOVÉHO ÚSTAVNÍHO SOUDU

Ve svém rozhodnutí ze dne 27. 1. 2023, sp. zn. 2 BvR 1122/22, které se taktéž týkalo „Cum-Ex“ případu (viz Schmid proti Německu, č. 25095/23, dosud nerozhodnuto), Spolkový ústavní soud uvedl, že ve složitých trestních řízeních není vždy možné, aby soudy rozhodly o všech obviněných zároveň. Rozhodl, že složitost řízení v případě „Cum-Ex“ opodstatňovala vedení několika samostatných soudních řízení, neboť jediný rozsáhlý proces proti všem obviněným by neúměrně zatěžoval méně důležité osoby zapojené do věci příliš dlouhým řízením.

Judikoval dále, že aby mohla být osoba shledána vinnou účastenstvím na trestném činu, je nezbytné ustanovit hlavního pachatele, který se vědomě dopustil protiprávního jednání. V kontextu věci „Cum-Ex“ nepostačuje, aby trestní soudy pouze obecně popsaly jednání hlavního pachatele, aniž by ho identifikovaly. Pro ustanovení jeho vědomého jednání je jeho identita nezbytná, zvláště důležité jsou jeho profesní status a znalost daňové legislativy.

III. JUDIKATURA SOUDNÍHO DVORA EVROPSKÉ UNIE (dále jen „SDEU“)

Ve svém rozsudku ze dne 5. 9. 2019 [AH a další (presumpce neviny), C-377/18], SDEU uvedl, že pokud jeden z obviněných uzavřel dohodu o vině a trestu, mohla tato dohoda uvádět informace o dalších obviněných, kteří jsou stíháni v samostatném trestním řízení, pokud jsou tyto informace nezbytné pro účely ustanovení trestní odpovědnosti osoby, která dohodu uzavřela, a zároveň je z formulace zřejmé, že tyto další osoby jsou stíhány v samostatném trestním řízení a jejich vina dosud nebyla prokázána.

Ve svém rozsudku ze dne 18. 3. 2021 (Pometon proti Komisi, C-440/19 P, bod 63) s odkazem na judikaturu Soudu (konkrétně rozsudek ze dne 27. 2. 2014, Karaman proti Německu, č. 17103/10, body 64–65) SDEU uvedl, že ve složitých trestních řízeních týkajících se několika osob, o nichž nelze rozhodnout ve společném řízení, mohou být informace o účasti dalších osob, o nichž může být později rozhodováno samostatně, nutné pro posouzení viny osoby, proti níž je řízení vedeno. V takovém případě by se soudy měly omezit na uvedení pouze těch informací, které jsou nezbytné pro ustanovení trestní odpovědnosti obviněného. Odůvodnění rozhodnutí musí nadto formulovat tak, aby se vyhnuly předčasnému posouzení viny dalších osob, o nichž není řízení vedeno, aby neohrožily spravedlivé posouzení obžaloby v samostatném řízení.

PŘÁVNÍ POSOUZENÍ

I. ROZSAH PŘÍPADU

38. Soud poznamenává, že stěžovatel ve svém vyjádření uvedl, že jeho právo na presumpci nevinny bylo porušeno nejen výše zmíněnými rozsudky krajského soudu z 18. 3. 2020 (viz body 14–16) a Spolkového soudního dvora ze dne 28. 7. 2021 (viz body 17–16), ale také prohlášeními v rozsudku krajského soudu ze dne 13. 12. 2022 v trestním řízení proti H. B., daňovému právníkovi, zapojeného do „Cum-Ex“ (viz body 6 a 7). Namítl, že uvedené dále narušuje jeho právo na presumpci nevinny a představuje další porušení tohoto práva.

39. Podle Soudu tato nová námitka nepředstavuje doplnění jeho původní stížnosti podané dne 30. 3. 2022. Spadá tudíž mimo rozsah projednávané stížnosti (viz obdobně rozsudek ze dne 3. 2023, Pirtskhalava a Tsaadze proti Gruzii, č. 29714/18, bod 36; a rozhodnutí ze dne 6. 4. 2004, Skubenko proti Ukrajině, č. 41152/98).

II TVRZENÉ PORUŠENÍ ČLÁNKU 6 Odstavce 2 ÚMLUVY

40. Stěžovatel namítl, že tvrzení o jeho zapojení do trestných činů spáchaných M. S. a N. D. uvedená v písemném vyhotovení rozsudku krajského soudu ze dne 18. 3. 2020 a Spolkového soudního dvora ze dne 28. 7. 2021 byla předčasným vyslovením jeho viny. Odkázal přitom na čl. 6 odst. 2 Úmluvy, jenž zní:

„Každý, kdo je obviněn z trestného činu, se považuje za nevinného, dokud jeho vina nebyla prokázána zákonným způsobem.“

A. K přijatelnosti

I. Zneužití práva podat stížnost

41. Vláda uvedla, že stěžovatel ve své stížnosti opakovaně použil nesprávný překlad rozsudků vnitrostátních soudů. Konkrétně nepravdivě tvrdil, že rozsudky obsahovaly zjištění o jeho vině (*Schuld*), přestože vnitrostátní soudy ve skutečnosti tato zjištění neučinily. Podle vlády bylo přinejmenším uvěřitelné, že se stěžovatel pokusil Soud zmást.

42. Stěžovatel popřel, že by jakoukoli část rozsudků záměrně nesprávně přeložil. Argumentoval, že problémem v projednávané věci není překlad, ale rozdíl mezi významem slova „vina“ v německém trestním právu a podle Úmluvy.

43. Soud považuje nařčení vlády za námitku, že stížnost by měla být odmítnuta pro zneužití práva podat stížnost podle čl. 35 odst. 3 písm. a) Úmluvy.

44. Soud připomíná, že stížnost může být odmítnuta pro zneužití práva stížnosti podle tohoto ustanovení mimo jiné, pokud je podána na základě nepravdivých údajů se záměrem oklamat Soud (viz rozsudek ze dne 5. 10. 2000, Varbanov proti Bulharsku, č. 31365/96, bod 36; rozsudek ze dne 12. 5. 2015, Gogitidze a ostatní proti Gruzii, č. 36862/05, bod 76, s dalšími odkazy; a rozsudek ze dne 4. 2023, Gashi a Gina proti Albánii, č. 29943/18, bod 32). Stěžovatelé musí informace uvádět pravdivě a jejich právní názor nesmí omezovat popis skutkového stavu. V projednávaném případě absentují dostatečné indicie, že stěžovatel Soudu vědomě podal zavádějící informace. Soud má za to, že námitka vlády proti stěžovatelově

použití slova „vina“, by měla být posouzena při přezkumu obsahu a významu vnitrostátních rozhodnutí napadených stěžovatelem (viz bod 65 níže).

45. Předběžná námitka vlády je proto zamítnuta.

2. Další důvody nepřijatelnosti

46. Soud shledává, že stížnost není zjevně neopodstatněná, ani nepřijatelná z jiného důvodu uvedeného v čl. 35 Úmluvy. Musí proto být prohlášena za přijatelnou.

B. K věci samé

1. Tvzení stran

(a) Stěžovatel

47. Stěžovatel namítl, že vnitrostátní soudy podrobně popsaly jeho jednání a záměry, přestože neměl možnost tato tvrzení odmítnout či vyvrátit. Navíc jeho jednání i právně posoudily. Byť neučinily žádná zjištění ve vztahu k jeho „vině“ (*Schuld*) ve smyslu německého trestního práva, podrobně popsaly, že splnil všechny zbývající základní podmínky trestní odpovědnosti (viz body 25–28). Jasně vyjádřily svoje mínění, že je vinen, nikoli pouze svoje podezření, že spáchal předmětné trestné činy. Navíc soudy při popisu jeho zapojení do trestných činů používaly silné výrazy – opakovaně uvedly, že jsou „přesvědčeny“, nikdy nepoužily slova „údajně“ či „údajný“. Zbytečně také odhalily jeho identitu. Celkově zašly mnohem dál, než bylo nezbytné pro stanovení trestní odpovědnosti M. S. a N. D., kteří již přijali odpovědnost za své jednání a spolupracovali s úřady. Ve srovnání s tím použil krajský soud mnohem opatrnější formulace, když o něm hovořil ve svém rozsudku proti C. S. (viz bod 20).

48. Stěžovatel dále trval na tom, že pro ochranu jeho práva na presumpci neviny není dostačující, že ho vnitrostátní soudy ve svých rozsudcích označily za „samostatně stíhanou osobu“. Jakákoli ochrana poskytnutá tímto výrazem byla nakonec přehlušena množstvím skutkových zjištění s právním posouzením jeho tvrzeného zapojení do trestných činů a silnými výrazy použitými vnitrostátními soudy. Pro ochranu jeho práva na presumpci neviny by byla nezbytná přítomnost dalších procesních záruk, konkrétně použití mírnějšího jazyka a jasné vyjádření, že jeho vina bude rozhodnuta až v samostatném trestním řízení vedeném proti němu. S odkazem na rozsudek SDEU ze dne 5. 9. 2019 ve věci AH a další (viz bod 36) namítl, že trestní soudy výslovně nezmínily presumpci neviny, ani jinak nevyjádřily, že o jeho vině může být rozhodnuto pouze v řízení vedeném přímo proti němu.

49. Ve světle presumpce neviny považuje stěžovatel za problematické, dojde-li k odsouzení za účastenství na trestném činu dříve, než je rozhodnuto o vině hlavního pachatele, jako tomu bylo v projednávané věci.

50. Stěžovatel argumentoval, že sporná tvrzení narušila spravedlivost (probíhajícího) trestního řízení vedeného proti němu, neboť zjištění trestních soudů v řízení proti M. S. a N. D. byla závazná pro soud projednávající jeho případ, čímž bylo *de facto* předběžně rozhodnuto o výsledku jeho trestní řízení.

(b) Vláda

51. Podle vlády není samotná skutečnost, že o M. S. a N. D. bylo rozhodnuto v samostatném řízení důvodem k obavám. Vzhledem ke složitosti případů „Cum-Ex“ a množství osob v nich obviněných by nebylo možné vést jediné společné řízení. M. S. a N. D. patřili k několika málo obviněným, kteří se přiznali ke své účasti na podvodných transakcích. Krátce nato proto bylo z organizačních důvodů a v zájmu procesní ekonomie rozhodnuto, že budou obžalováni samostatně. Rozhodnutí bylo též v souladu se zásadou rychlosti řízení danou německým právem (viz bod 33).

52. Dále vláda v podstatě argumentovala, že při absenci zjištění stran stěžovatelovy „viny“ (*Schuld*) podle německého trestního práva, bylo možné od počátku vyloučit porušení jeho práva na presumpci neviny. Otázka presumpce neviny podle čl. 6 odst. 2 Úmluvy totiž vyvstává, pokud bylo předčasně rozhodnuto o trestní odpovědnosti. Ta je posuzována podle vnitrostátního práva, přičemž podle toho německého je „vina“ (*Schuld*) pouze jednou z několika prvků nezbytných pro stanovení trestní odpovědnosti (viz body 25–28). Zdůraznila přitom, že trestní soudy se vyvarovaly učinění zjištění o „vině“ (*Schuld*) stěžovatele.

53. Vláda dále uvedla, že trestní soudy ve svých rozsudcích označením stěžovatele za „samostatně stíhanou osobu“ jasně vyjádřily, že ve věci není obžalovaný a o jeho vině (trestní odpovědnosti) nebude v řízení proti M. S. a N. D. rozhodováno. S odkazem na rozsudek Soudu ze dne 31. 10. 2017, Bauras proti Litvě (č. 56795/13, bod 54), argumentovala, že použitím tohoto výrazu se trestní soudy v nejvyšší možné míře vyvarovaly vzbuzení dojmu, že předčasně rozhodují o vině (trestní odpovědnosti) stěžovatele.

54. Trvala také na nezbytnosti vyjádření stěžovatelova zapojení do trestných činů spáchaných M. S. a N. D. Aby mohl být M. S. shledán vinným krácením daně jako spolupachatel, trestní soudy musely ze zákona zjistit, že jednal společně s další osobou (stěžovatelem) podle společného plánu, který společně vytvořili (viz bod 30). Aby mohli být M. S. a N. D. shledáni vinnými účastenstvími na krácení daně, trestní soudy musely zjistit, že další osoba (stěžovatel) úmyslně a protiprávně spáchala krácení daně jako jeden z hlavních pachatelů (viz bod 31). K těmto zjištěním soudy musely dospět bez ohledu na to, že se již M. S. a N. D. ke svému zapojení do trestných činů přiznali. V této souvislosti vláda zdůraznila, že trestní soudy neučinily žádná zjištění nad rámec absolutně nezbytného pro stanovení viny M. S. a N. D., a neformulovaly ani žádné nepodložené domněnky o stěžovatelově zapojení do trestných činů.

55. Pokud stěžovatel odkazoval na rozsudek proti C. S. (viz bod 20), nelze jej srovnávat s věcí M. S. a N. D., neboť C. S. byl shledán vinným krácením daně jako jeden z hlavních pachatelů (nikoli pouze jako účastník), takže postačovalo použití mírnějších vyjádření o stěžovatelově zapojení.

56. Vláda dodala, že nebylo zjištěno, že by vyjádření v písemných vyhotoveních rozsudků trestních soudů narušila celkovou spravedlivost (probíhajícího) trestního řízení proti stěžovateli. V této souvislosti zdůraznila, že zjištění trestních soudů v řízení proti M. S. a N. D. nebyla právně závazná pro trestní soud projednávající stěžovatelův případ. Tomu zákon ukládá, aby učinil vlastní zjištění a dospěl k vlastním závěrům na základě důkazů provedených v řízení proti stěžovateli (viz bod 32).

2. Posouzení soudem

(a) Obecné zásady

(i) Obecné zásady o presumpci nevin

57. Soud připomíná, že presumpce nevin je zakotvena v čl. 6 odst. 2 Úmluvy je jedním z prvků spravedlivého trestního procesu, který je vyžadován podle odst. 1 téhož ustanovení (viz mezi mnoha dalšími rozsudky ze dne 27. 2. 1980, Deweer proti Belgii, č. 6903/75, bod 56; ze dne 10. 2. 1995, Allenet de Ribemont proti Francii, č. 15175/89, bod 35; a ze dne 29. 4. 2014, Natsvlishvili a Togonidze proti Gruzii, č. 9043/05, bod 103). Článek 6 odst. 2 zakazuje předčasné vyjádření názoru soudu, že osoba „obviněná z trestného činu“ je vinná předtím, než byla její vina prokázána zákonným způsobem (viz mezi mnoha dalšími rozsudky ze dne 25. 3. 1983, Minelli proti Švýcarsku, č. 8660/79, bod 37; a rozsudek ze dne 8. 4. 2010, Peša proti Chorvatsku, č. 40523/08, bod 138). Vztahuje se také na vyjádření jiných veřejných činitelů o probíhající trestní vyšetřování, která ve veřejnosti vzbuzují dojem, že je podezřelý vinný, a předjímají posouzení věci příslušným soudem (viz Allenet de Ribemont, cit. výše, bod 41; rozsudek ze dne 10. 10. 2000, Daktaras proti Litvě, č. 42095/98, body 41–43; a rozsudek ze dne 26. 3. 2002, Butkevičius proti Litvě, č. 48297/99, bod 49).

58. Soud dále připomíná zásadní rozdíl mezi vyjádřením, že někdo je pouze podezřelý ze spáchání trestného činu, a jasným prohlášením, že daný trestný čin spáchal, aniž by bylo učiněno konečné odsuzující rozhodnutí. V této souvislosti Soud zdůrazňuje důležitost volby slov veřejnými činiteli vyjadřují-li se předtím, než byla osoba souzena a shledána vinnou konkrétním trestným činem (viz Daktaras, cit. výše, bod 41; rozsudek ze dne 3. 10. 2002, Böhmer proti Německu, č. 37568/97, bod 56; a rozsudek ze dne 23. 10. 2008, Khuzhin a ostatní proti Rusku, č. 13470/02, bod 94). Přestože má v této souvislosti způsob použití jazyka zásadní význam, Soud dále upozornil, že posouzení, zda tvrzení veřejného činitele porušilo princip presumpce nevin, musí být učiněno v kontextu konkrétních okolností, za nichž bylo sporné tvrzení učiněno (viz Daktaras, cit. výše, bod 43; rozsudek ze dne 28. 4. 2005, A. L. proti Německu, č. 72758/01, bod 31; a rozsudek ze dne 24. 1. 2017, Paulikas proti Litvě, č. 57435/09, bod 55). Je-li vzata v úvahu povaha a kontext konkrétního řízení, nemusí být rozhodující ani použití nešťastných výrazů. V judikatuře Soudu je několik případů, v nichž nebylo shledáno porušení čl. 6 odst. 2 Úmluvy, přestože jazyk použitý vnitrostátními orgány a soudy byl zkritizován (viz rozsudky velkého senátu ze dne 6. 2. 2024, Nealon a Hallam proti Spojenému království, č. 32483/19 a 35049/19, body 150 a 176; ze dne 12. 7. 2013, Allen proti Spojenému království, č. 25424/09, bod 126; a v nich odkazovanou judikaturu).

(ii) Zásady o vyjádřeních v souběžně probíhající trestní řízení proti spolupachateli

59. Soud připomíná, že k porušení principu presumpce nevin může teoreticky dojít také předčasným vyjádřením viny podezřelého v rozsudku proti samostatně stíhanému spoluobviněnému (viz rozsudek ze dne 27. 2. 2014, Karaman proti Německu, č. 17103/10, bod 42).

60. Soud v minulosti akceptoval, že ve složitých trestních řízeních proti více obviněným, kteří nemohou být stíháni společně, může být pro posouzení viny těch, jejichž věc je projednávána, nezbytné použití informací o zapojení dalších osob, o nichž může být rozhodováno samostatně později. Trestní soudy musí co nejpřesněji zjistit skutkové okolnosti případu relevantní pro posouzení trestní odpovědnosti obviněného a prokázané skutečnosti nemohou předkládat jako

pouhá tvrzení či podezření. To se týká i skutkových zjištění vztahujících se k zapojení dalších osob. Pokud takové skutečnosti musí uvést, měly by se soudy vyhnout sdělení více informací, než je nezbytné pro posouzení trestní odpovědnosti osob obžalovaných v projednávané věci (viz Karaman, cit. výše, bod 64; viz také obdobně ve vztahu k čl. 6 odst. 1 rozsudek ze dne 2. 2016, Navalnyy a Ofitserov proti Rusku, č. 46632/13 a 28671/14, bod 99; rozsudek ze dne 25. 11. 2021, Mucha proti Slovensku, č. 63703/19, bod 58; rozsudek ze dne 16. 2. 2021, Meng proti Německu, č. 1128/17, bod 47; a rozhodnutí ze dne 17. 10. 2023, Alarich proti Německu, č. 37027/20, bod 11. Viz také rozsudek SDEU ve věci Pometon proti Komisi, bod 63...).

(b) Použití obecných zásad na projednávanou věc

61. Soud poznamenává, že přípravné řízení týkající se „Cum-Ex“ transakcí souvisejících s W-Bank bylo zpočátku vedeno jako společné řízení proti mnoha obviněným a státní zastupitelství se pak rozhodlo zahájit samostatné řízení pouze proti M. S. a N. D. a podat proti nim obžalobu dříve než proti ostatním obviněným, včetně stěžovatele (viz body 11 a 12). Bere dále v potaz důvody státního zastupitelství pro vyloučení věci ze společného řízení, konkrétně složitost a rozsah „Cum-Ex“ případu a skutečnost, že věc proti M. S. a N. D. byla díky jejich přiznání připravena na obžalobu dříve, než věci ostatních obviněných (viz bod 11). Rozhodnutí o vyloučení věci ze společného řízení též bylo v souladu s povinností zrychlit trestní řízení danou německým právem (viz bod 33), jakož i právem M. S. a N. D. na spravedlivý proces v přiměřené lhůtě podle čl. 6 odst. 1 Úmluvy. Soud tudíž neshledává důvod považovat toto rozhodnutí za neopodstatněné (viz obdobně Bauras, cit. výše, bod 54).

62. Soud shledává, že Krajský soud a Spolkový soudní dvůr v písemných vyhotoveních rozsudků proti M. S. a N. D. nejenže podrobně popsaly jednání a záměry stěžovatele po skutkové stránce, ale také je právně posoudily. Trestní soudy především zjistily, že stěžovatel naplnil základní prvky (*actus reus* a *mens rea*) trestného činu, z něhož byl obviněn (krácení daně), a učinil tak protiprávně (viz body 14–17). Zjistily tudíž, že naplnil dvě ze tří základních podmínek nezbytných pro stanovení trestní odpovědnosti podle vnitrostátního práva (viz body 25–28).

63. Soud musí zhodnotit, do jaké míry jsou sporná tvrzení předčasným vyjádřením viny. V této souvislosti připomíná, že je-li nezbytné v rozhodnutích trestních soudů uvést skutečnosti týkající se zapojení dalších osob, měly by se soudy vyhnout sdělení více informací, než je nezbytné pro posouzení trestní odpovědnosti osob, jejichž věc je projednávána (viz bod 60). Soud shledává, že podle vyjádření vlády informace uvedené trestními soudy o společném plánu, který stěžovatel spolu s dalšími osobami vytvořil a použil (viz body 15–16), byly nezbytné podle § 25 odst. 2 (německého) trestního zákoníku (viz bod 30) pro stanovení, že M. S. spáchal krácení daně jako spolupachatel. Dále shledává, že podle vyjádření vlády (viz bod 54) byl závěr trestních soudů, že stěžovatel úmyslně a protiprávně spáchal krácení daně (viz bod 16), nezbytný podle § 27 odst. 1 (německého) trestního zákoníku (viz bod 31) pro stanovení, že M. S. a N. D. byli účastníky tohoto trestného činu. Soud poznamenává, že stěžovatel toto vyjádření vlády nezpochybnil, ani neuvedl, jak měly trestní soudy odsoudit M. S. a N. D. bez těchto sporných tvrzení. Stěžovatel pouze tvrdil, že když o něm krajský soud hovořil v písemném vyhotovení rozsudku proti C. S. (viz body 20 a 47), použil mnohem mírnější jazyk. V této souvislosti bere Soud na vědomí argument vlády, že rozsudek proti C. S. není srovnatelný s tím proti M. S. a N. D. (viz bod 55). Neshledal proto žádný náznak toho, že by sporná tvrzení byla pro posouzení trestní odpovědnosti M. S. a N. D. podle vnitrostátního práva nadbytečná, a to bez ohledu na skutečnost, že se oba ke svému zapojení do trestných činů přiznali. V této

souvislosti Soud bere na vědomí rozhodnutí Spolkového ústavního soudu ze dne 27. 1. 2023, konkrétně ve vztahu k požadavku na použití přesného a výstižného jazyka (viz bod 35).

64. Soud dále poznamenává, že trestní soudy se vyvarovaly učinění závěrů ve vztahu ke stěžovatelově „vině“ (*Schuld*) podle německého trestního práva, především zda mohl stěžovatel namítnout, že jednal v právním omylu o podvodné povaze „Cum-Ex“ transakcí [viz body 16 písm. f) a 28], a že rozhodnutí bylo v souladu s principem „omezené akcesority účastenství“ podle vnitrostátního práva (viz bod 31).

65. Bere taktéž na vědomí argument vlády, že absence zjištění o stěžovatelově „vině“ (*Schuld*) podle německého trestního práva znamená, že trestní soudy nerozhodly předčasně o jeho vině, tedy trestní odpovědnosti (viz bod 52). Poznamenává k tomu, že přestože je porušení presumpce nevinu posuzováno podle autonomního výkladu Úmluvy, musí být při rozhodování, zda určité prohlášení představuje prohlášení viny v trestním řízení, zohledněny právní výrazy zavedené a zaužívané ve vnitrostátním právu (viz rozsudek ze dne 3. 10. 2019, Fleischner proti Německu, č. 61985/12, body 65 a 69; ve vztahu k relevanci vnitrostátního práva viz také Karaman, cit. výše, bod 69).

66. Soud dále zjišťuje, že v rozporu se stěžovatelovým zavádějícím tvrzením (viz bod 50) neměla podle německého trestního práva sporná tvrzení žádný závazný účinek pro soud projednávající jeho případ. Podle ustanovení německého práva nelze převzít žádné závěry o stěžovatelově vině z trestního řízení, jehož nebyl účastníkem (viz Karaman, cit. výše, bod 65), a obviněný je chráněn presumpcí nevinu.

67. Soud musí nicméně posoudit, zda byla odůvodnění trestních soudů v projednávané věci formulována způsobem vzbuzujícím pochybnosti o možném předčasném vyjádření stěžovatelovy viny (Karaman, cit. výše, bod 65).

68. Soud shledává, že když trestní soudy v písemných vyhotoveních rozsudků stěžovatele označovaly za „samostatně stíhanou osobu“, zdůraznily tím, že nerozhodují o vině stěžovatele, ale v souladu s vnitrostátní úpravou trestního řízení posuzují pouze trestní odpovědnost obviněných, jichž se předmětné řízení týká, tedy konkrétně M. S. a N. D. (viz Karaman, bod 69, a Bauras, bod 54, obojí cit. výše; srov. rozsudek SDEU, AH a další, cit. v bodě 36, ve vztahu k vyjádřením v dohodě o vině a trestu uzavřené pouze jedním z několika obviněných).

69. Nadto Soud poznamenává, že vyjádření trestních soudů neměla v konečném důsledku na řízení proti stěžovateli žádný škodlivý účinek (viz bod 23).

70. Ve světle uvedených úvah Soud uzavírá, že sporná tvrzení v odůvodnění rozsudku krajského soudu ze dne 18. 3. 2020 a rozsudku Spolkového soudního dvora ze dne 28. 7. 2021 neměla žádný škodlivý účinek a neporušila tudíž princip presumpce nevinu.

71. Nedošlo tudíž k porušení čl. 6 odst. 2 Úmluvy.

II. TVRZENÍ PORUŠENÍ ČLÁNKU 8 ODSTAVCE 1 ÚMLUVY

72. Stěžovatel dále namítal, že sporná tvrzení v rozhodnutích trestních soudů ho stigmatizovala a nepříznivě ovlivnila jeho soukromý a profesní život. Konkrétně uvedl, že v důsledku těchto vyjádření musel rezignovat na své posty ve W-Bank a dalších společnostech, bylo mu odebráno

volební právo ve W-Bank a jeho právo převést podíl ve W-Bank bylo omezeno. Odkázal přitom na čl. 8 odst. 1 Úmluvy, jehož relevantní část zní:

„Každý má právo na respektování svého ... soukromého života...“

73. Vláda uvedla, že vyjádření neporušila čl. 8 odst. 1 ze stejného důvodu, proč neporušila čl. 6 odst. 2 Úmluvy.

A. K přijatelnosti

74. Soud shledává, že uvedená námitka má spojitost s tou přezkoumanou výše, a musí proto být taktéž prohlášena za přijatelnou.

B. K věci samé

75. Vzhledem k výše uvedenému závěru, že vyjádření v rozhodnutích krajského soudu a Spolkového soudního dvora o stěžovatelově zapojení do trestných činů spáchaných M. S. a N. D. neporušila čl. 6 odst. 2 Úmluvy (viz body 61–71), Soud shledává, že tato vyjádření za okolností projednávaného případu nepředstavují samostatnou otázku podle čl. 8 odst. 1 Úmluvy (viz obdobně rozsudek ze dne 3. 2006, Erikan Bulut proti Turecku, č. 51480/99, bod 59).

VÝROK

Z TĚCHTO DŮVODŮ SOUD JEDNOMYSLNĚ

1. *prohlašuje* stížnost za přijatelnou;
2. *rozhoduje*, že nedošlo k porušení čl. 6 odst. 2 Úmluvy;
3. *rozhoduje*, že nevznikla samostatná otázka podle čl. 8 odst. 1 Úmluvy.

(...)

(zpracovali JUDr. Petr Škvain, Ph.D. a Mgr. Bc. Kamila Tokošová)

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA
PÁTÁ SEKCE

18. 7. 2024

VĚC HANOVŠ PROTI LOTYŠSKU
(rozsudek ve věci Hanovš proti Lotyšsku,
stížnost č. 40861/22)

K pozitivnímu závazku státu zajistit účinné vyšetřování nenávistně motivovaného útoku z důvodu sexuální orientace oběti

Dotčené články Úmluvy:

čl. 3

čl. 8

čl. 14

Odkazy na českou právní úpravu:

§ 171 odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)

§ 352 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

§ 7 odst. 3 písm. b) zákona č. 251/2016 Sb., zákon o některých přestupcích

Klíčová slova:

Diskriminace – pozitivní závazky – respektování soukromého života – sexuální orientace – trestní řízení – účinné vyšetřování

Autorský komentář:

V komentovaném rozsudku Soud posuzoval dodržení pozitivních závazků ze strany státu spočívajících zejména v účinném vyšetřování nenávistných trestných činů a jejich následném posouzení. V souladu se svou předešlou judikaturou (např. rozsudek ze dne 11. 4. 2024, Allouche proti Francii, č. 81249/17) zdůraznil hlavně skutečnost, že nenávistné činy nelze při posuzování považovat za stejně závažné jako činy bez nenávistného motivu.

Snahou Soudu v dané věci bylo poukázat na pozitivní závazky plynoucí státům z předmětných ustanovení Úmluvy, které je zavazují k provedení účinného vyšetřování útoků motivovaných nenávistí. Tyto útoky se totiž často vyznačují vyšší intenzitou narušení práv jejich obětí než obdobné útoky bez takové motivace. To Soud ve vztahu k posuzovanému případu zdůraznil konstatováním, že došlo k narušení lidské důstojnosti stěžovatele. Ta totiž mimo jiné zahrnuje také právo vyjadřovat svou identitu a projevy náklonnosti. Útoky jako ten, který je předmětem posuzovaného případu, tak sice nemají závažný dopad ve fyzické sféře jejich obětí, zato však představují výrazné riziko způsobení újmy ve sféře psychické. Oběti se v jejich důsledku cítí poníženy a mohou trpět pocitem méněcennosti a strachu projevovat své emoce. Je tedy zřejmé, že takové útoky jsou v rozporu s požadavky plynoucími z ustanovení čl. 3, 8 a 14 Úmluvy, která byla podle Soudu porušena.

Rovněž postupem vnitrostátních orgánů při vyšetřování předmětného činu a jeho následném posouzení došlo k porušení pozitivních závazků plynoucích z porušených článků Úmluvy. Orgány činné v trestním řízení totiž při vyšetřování a následném posuzování předmětného činu

při svém postupu nezohlednily v patřičném rozsahu skutečnost, že se jednalo o nenávistný čin, který byl vyvolán sexuální orientací stěžovatele a jejími projevy. Pachatel byl potrestán pouze v přestupkovém řízení, navíc pokutou, jejíž výše se pohybovala při dolní hranici možné sazby. Takovou sankcí nebyla zohledněna nenávistná povaha činu, samotná sankce navíc byla ve zjevném nepoměru k závažnosti spáchaného činu. Ten byl tak vnitrostátními orgány postaven na roveň rušení veřejného pořádku i přes skutečnost, že znaly potřebná fakta poukazující na diskriminační povahu spáchaného činu, existenci použitelných zákonných ustanovení, jejichž aplikací by mohla být tato okolnost zohledněna, a několikanásobný přezkum rozhodnutí nadřízenými orgány.

Právu na účinné vyšetřování se Soud ve své rozhodovací činnosti věnoval již mnohokrát, čemuž odpovídá také množství relevantní judikatury. Komentovaný rozsudek je však specifický diskriminační povahou spáchaného činu, která pramenila ze sexuální orientace stěžovatele a jeho partnera. Obecný závěr vyplývající z rozhodnutí o nutnosti důsledného vyšetřování a případného adekvátního potrestání činů takového charakteru tak přesahuje hranice lotyšského práva a pomáhá stanovit evropský standard pro postup vnitrostátních orgánů v podobných případech. V českém právním prostředí by závěry vyslovené v komentovaném rozsudku mohly být využity při aplikaci ustanovení § 352 trestního zákoníku, které pojednává o násilí proti skupině obyvatelů a jednotlivci a pod který by podobný případ mohl spadat.

(Zpracovali: JUDr. Petr Angyalossy, Ph.D., a Mgr. David Anděl)

SKUTKOVÝ STAV

Stěžovatel byl při procházce se svým partnerem napaden dvěma podnapilými muži, přičemž jeden z nich vůči stěžovateli a jeho partnerovi použil vulgární označení odkazující na jejich sexuální orientaci. Následně mělo ze strany útočníků dojít i k pokusům o fyzické napadení stěžovatele. Ten se před útočníky schoval v nedalekém obchodě, zatímco jeho partner zavolal policii. Útočníci po neúspěšné snaze vniknout do obchodu za stěžovatelem místo opustili. Policie následně dopadla oba útočníky, nepřistoupila však k jejich řádné identifikaci či zadržení, pouze zaznamenala jejich jména. Na základě uvedených jmen vypátrala pouze jednoho útočníka, kterého identifikovala jako J. P. Policie proti němu zahájila trestní stíhání pro podezření ze spáchání trestného činu výtržnictví. J. P. při výslechu přiznal, že byl pohoršen, že se stěžovatel a jeho partner drželi kolem pasu. Na základě takového jednání totiž odvodil jejich sexuální orientaci, jejíž zjevným projevem se cítil dotčen. Proto se rozhodl stěžovatele a jeho partnera konfrontovat, jelikož jejich projevy náklonosti považoval za nepřijatelné. Policie následně zastavila stíhání, protože podle vyšetřovatele nebyly naplněny znaky trestného činu. J. P. tak byl potrestán pouze v rámci přestupkového řízení pokutou ve výši 70 EUR. Stěžovatel se pomocí opravných prostředků domáhal obnovení trestního stíhání a potrestání J. P. za nenávistný trestný čin, avšak neúspěšně.

PRÁVNÍ POSOUZENÍ

I. TVRZENÉ PORUŠENÍ ČL. 3 A 8 ÚMLUVY, POSUZOVANÝCH SAMOSTATNĚ A VE SPOJENÍ S ČL. 13 A 14

29. Stěžovatel namítal, že vnitrostátní orgány neprovedly účinné vyšetřování a nestíhaly homofobní útok, který byl proti němu spáchán. Opíral se o čl. 3, 13 a 14 Úmluvy, Soud navíc položil stranám doplňující otázku podle čl. 8 Úmluvy. Relevantní části těchto ustanovení znějí následovně:

Článek 3

„Nikdo nesmí být ... podrobován nelidskému či ponižujícímu zacházení ...“

Článek 8

„1. Každý má právo na respektování svého soukromého ... života ...“

Článek 13

„Každý, jehož práva a svobody přiznané touto Úmluvou byly porušeny, musí mít účinné opravné prostředky před národním orgánem ...“

Článek 14

„Užívání práv a svobod přiznaných touto Úmluvou musí být zajištěno bez diskriminace založené na jakémkoliv důvodu, jako je ... jiné postavení.“

(...)

B. Věcné posouzení

(...)

2. Posouzení Soudu

(a) Použitelné ustanovení

38. Soud připomíná, že závazek vnitrostátních orgánů vyšetřovat útoky motivované nenávistí může vyplynout ze všech ustanovení Úmluvy, kterých se stěžovatel dovolává (srov. rozsudek ze dne 14. 1. 2021, Sabalić proti Chorvatsku, č. 50231/13, bod 90). Tato povinnost orgánů předcházet nenávistně motivovanému násilí ze strany soukromých osob a vyšetřovat případnou souvislost mezi diskriminačním motivem a násilným činem může spadat pod procesní aspekt čl. 3 Úmluvy (viz rozsudek ze dne 12. 5. 2015, Identoba a ostatní proti Gruzii, č. 73235/12, body 63–81) nebo se projevit jako pozitivní závazek zajistit užívání práv zakotvených v čl. 8 (viz rozsudek ze dne 1. 6. 2021, Association ACCEPT a ostatní proti Rumunsku, č. 19237/16, bod 68). Kromě toho může být součástí závazků vnitrostátních orgánů podle čl. 14 dodržovat základní práva bez diskriminace (viz Identoba a ostatní proti Gruzii, cit. výše, body 64 a 70–71; a Association ACCEPT a ostatní proti Rumunsku, cit. výše, tamtéž) nebo zakládat povinnost podle čl. 13 zajistit účinný vnitrostátní prostředek nápravy pro oběti diskriminace (viz rozsudek ze dne 14. 1. 2020, Beizaras a Levickas proti Litvě, č. 41288/15, body 151–156). Vzhledem k vzájemnému působení různých ustanovení je třeba použitelné ustanovení určit v každém případě s ohledem na jeho skutkové okolnosti a povahu vznesených obvinění (viz Identoba a ostatní proti Gruzii, cit. výše, bod 63).

39. K daným skutečnostem Soud poznamenává, že útočník J. P. přiznal, že jeho útok byl vyvolán jeho negativní reakcí na spatření dvou mužů, stěžovatele a jeho partnera, jak si veřejně projevují náklonnost. J. P. uvedl, že byl tímto projevem pohoršen, což ho přimělo k tomu, aby je nejprve slovně a následně i fyzicky konfrontoval za účelem zastavení chování, které považoval za nepřijatelné. Použil velmi urážlivé agresivní výrazy a urážky směřující proti homosexuálům a vyhrožoval stěžovateli dalším násilím, pokud by veřejné projevy náklonnosti pokračovaly ...

40. Tento případ vykazuje značnou podobnost s předchozími případy, kdy byli stěžovatelé verbálně a fyzicky napadáni s cílem odradit je od veřejného vyjadřování jejich příslušnosti k LGBTI komunitě a její podpory (viz rozsudek ze dne 12. 4. 2016, M. C. a A. C. proti Rumunsku, č. 12060/12, bod 117; Identoba a ostatní proti Gruzii, cit. výše, bod 70; a rozsudek ze dne 12. 9. 2023, Romanov a ostatní proti Rusku, č. 58358/14 a 5 dalších, bod 68).

41. V daném případě stěžovatel nejhoršímu útoku patrně unikl a neutrpěl žádná skutečná zranění. Ovšem i v případě absence zranění nebo intenzivního utrpení může hrozba jednání zakázaného čl. 3, pokud je dostatečně reálná a bezprostřední, být v rozporu s tímto ustanovením (viz rozsudek ze dne 16. 12. 2021, Women's Initiatives Supporting Group a ostatní proti Gruzii, č. 73204/13 a 74959/13, bod 60). Mezi další faktory patří důvod, pro který došlo ke špatnému zacházení, spolu s úmyslem nebo motivací, která za ním stojí. Diskriminační zacházení tak může v zásadě představovat ponižující zacházení ve smyslu čl. 3, pokud dosahuje takové míry závažnosti, že představuje zásah do lidské důstojnosti. Diskriminační poznámky a rasistické urážky musí být v každém případě považovány za přitěžující okolnost při posuzování daného případu špatného zacházení z hlediska čl. 3 (viz Sabalić proti Chorvatsku, cit. výše, body 65–66, s dalšími odkazy).

42. Soud dále podotýká, že cílem slovního a fyzického útoku bylo zjevně zastrašit stěžovatele a jeho partnera, aby upustili od veřejného projevování své náklonnosti (srov. Women's Initiatives Supporting Group a ostatní proti Gruzii, cit. výše, bod 60). Soud se domnívá, že útoky na LGBTI osoby, které jsou vyvolané projevy náklonnosti, představují urážku lidské důstojnosti, neboť jsou zaměřeny proti univerzálním projevům lásky a přátelství. Koncept důstojnosti přesahuje pouhou osobní hrdost nebo sebeúctu, zahrnuje totiž i právo vyjadřovat svou identitu a náklonnost bez obav z odplaty nebo násilí. Útoky, jako je ten v projednávaném případě, narušují nejen fyzické bezpečí obětí, ale také jejich emoční a psychickou pohodu a mění tak intimní okamžik v okamžik strachu a traumatu. Kromě toho ponižují a znevažují oběti, vyjadřují méněcennost jejich identity a projevů a spadají proto do oblasti působnosti čl. 3 Úmluvy.

43. Útoky na LGBTI osoby motivované projevy náklonnosti představují nejen urážku lidské důstojnosti, ale hluboce ovlivňují i soukromý život těchto osob. Strach a nejistota, které takové činy vyvolávají, brání obětem otevřeně projevovat základní lidské emoce a tlačí je k neviditelnosti a marginalizaci. Hrozba násilí ohrožuje jejich schopnost žít autenticky a nutí je skrývat podstatné aspekty jejich soukromého života, aby se vyhnuli újmě. V důsledku toho mohou takové útoky omezit jejich svobodu užívat právo na respektování soukromého života podle čl. 8 Úmluvy stejně svobodně jako páry různého pohlaví, čímž se na projevy jejich identity a vztahů klade rozdílný standard.

44. Za těchto okolností se Soud domnívá, že nejvhodnějším způsobem, jak postupovat, by bylo podrobit stížnosti stěžovatele souběžnému přezkumu podle čl. 3 a 8 Úmluvy ve spojení s čl. 14 (srov. rozsudek ze dne 17. 5. 2022, Oganezova proti Arménii, č. 71367/12 a 72961/12, bod 78; a rozsudek ze dne 13. 4. 2021, E. G. proti Moldavsku, č. 37882/13, bod 39). Díky tomuto přístupu není nutné, aby Soud posuzoval stížnost také z hlediska čl. 13.

(b) Dodržování závazků státu

45. Soud opakuje, že v souvislosti s útoky soukromých osob není rozdíl mezi požadavky čl. 3 a 8 Úmluvy jednoznačný. Obě ustanovení stanovují státu závazek chránit fyzickou a psychickou integritu osoby (viz rozsudek ze dne 22. 6. 2021, R. B. proti Estonsku,

č. 22597/16, bod 78, s dalšími odkazy) a spolu s čl. 2 tvoří kontinuum, které aktivuje závazek státu poskytnout ochranu, jakmile je zjištěno, že útoky na integritu jednotlivce byly dostatečně závažné, aby vyžadovaly reakci (viz například rozsudek ze dne 14. 10. 2010, A. proti Chorvatsku, č. 55164/08, bod 57; rozsudek ze dne 4. 8. 2020, Tërshana proti Albánii, č. 48756/14, bod 126; a rozsudek ze dne 12. 12. 2023, Vučković proti Chorvatsku, č. 15798/20, bod 54). Ve všech případech je základním prvkem závazků státu povinnost provést vyšetřování, které je schopno zjistit skutkový stav, identifikovat a případně potrestat odpovědné osoby.

46. Pokud existuje podezření, že násilný čin byl vyvolán diskriminačními postoji, je obzvláště důležité, aby úřední vyšetřování probíhalo důrazně a nestranně s ohledem na potřebu neustále znovu zdůrazňovat odsouzení takových činů ze strany společnosti a udržovat důvěru menšinových skupin ve schopnost vnitrostátních orgánů chránit je před násilím motivovaným diskriminací. Dodržování pozitivních závazků státu vyžaduje, aby vnitrostátní právní systém prokázal svou schopnost vynucovat trestní právo vůči pachatelům takových násilných činů. Bez přísného přístupu orgánů činných v trestním řízení by se s trestnými činy motivovanými nenávistí nevyhnutelně zacházelo stejně jako s běžnými případy, které takový podtext nemají, a výsledná lhostejnost by se rovnala souhlasu nebo dokonce tichému schvalování nenávistných trestných činů orgány (viz Identoba a ostatní proti Gruzii, cit. výše, bod 77; a Sabalić proti Chorvatsku, cit. výše, body 94–95, s dalšími odkazy).

47. Soud výše shledal, že útok na stěžovatele byl dostatečně závažný na to, aby vyžadoval reakci vnitrostátních orgánů. Dále poznamenává, že diskriminační motiv útoku nebyl sporný. Útočník během prvotního policejního výslechu otevřeně přiznal, že použil urážky směřující proti homosexuálům v reakci na to, co vnímal jako nepřijatelné chování, konkrétně veřejné projevy náklonnosti mezi stěžovatelem a jeho partnerem ...

48. Za těchto okolností Soud konstatuje, že od počátečních fází řízení byly vnitrostátním orgánům předloženy jasné *prima facie* důkazy o násilí motivovaném stěžovatelovou sexuální orientací. Podle judikatury Soudu to vyžadovalo důsledné uplatnění vnitrostátních trestněprávních mechanismů schopných zohlednit homofobní podtext útoku a stíhat a případně přiměřeně potrestat odpovědné osoby (viz Sabalić proti Chorvatsku, cit. výše, bod 105, s dalšími odkazy).

49. V rozhodné době existovaly ve vnitrostátním právním systému trestněprávní mechanismy určené k ochraně jednotlivců před trestnými činy motivovanými nenávistí. Dvě ustanovení trestního zákona, § 78 a § 150, postihovala trestné činy motivované nenávistí na základě určitých chráněných znaků ... Ačkoli sexuální orientace nebyla výslovně zmíněna, zdá se, že § 150 byl v soudní praxi vykládán tak, že sexuální orientaci zahrnul mezi chráněné znaky ...

50. V tomto případě nicméně policie a státní zástupci odmítli stíhat útok na stěžovatele jako trestný čin motivovaný nenávistí. Toto rozhodnutí odůvodnili tím, že trestný čin podle § 150 trestního zákona by měl zahrnovat ústní nebo písemné výzvy k nenávisti, učiněné s přímým úmyslem podněcovat nenávist. Vzhledem k tomu, že jednání J. P. bylo zaměřeno pouze na stěžovatele, nikoli na sexuální menšiny jako celek, a došlo k němu bez přítomnosti svědků, kteří by mohli být podněcováni k nenávisti, chyběly základní prvky nenávistného trestného činu ... Orgány činné v trestním řízení nepřihlédly k argumentům stěžovatele, které vycházely z judikatury Soudu v obdobných věcech týkajících se útoků motivovaných nenávistí vůči jednotlivcům v souvislosti s jejich sexuální orientací nebo genderovou identitou ...

51. Soud nemá pravomoc určovat, zda tento zúžený výklad trestněprávních ustanovení přesně odrážel požadavky vnitrostátního práva a soudní praxe, nebo jinými slovy, zda nevznesení obvinění proti J. P. bylo důsledkem nedostatků v právní úpravě nebo její neúplné aplikace orgány činnými v trestním řízení. Nicméně faktem zůstává, že ani poté, co stěžovatel vyčerpал všechny vnitrostátní opravné prostředky k hierarchicky nadřazeným státním zástupcům, nebyl pachatel za útok motivovaný nenávistí obviněn ani stíhán.

52. Vláda kladla důraz na skutečnost, že J. P. byl shledán vinným z protiprávního jednání ve správním přestupkovém řízení a byla mu uložena pokuta ve výši 70 EUR. Soud se však domnívá, že uchýlení se k tomuto typu řízení není slučitelné se závazkem vnitrostátních orgánů podle Úmluvy zajistit, aby se homofobním útokům odpovídajícím způsobem čelilo a aby se jim účinně zabránilo. Tento závěr vychází především ze dvou důvodů. Zaprvé, správní přestupkové řízení se nezabývalo nenávistným prvkem útoku proti stěžovateli (srov. Sabalić proti Chorvatsku, cit. výše, bod 108). Zadruhé, mírnost sankce byla ve zjevném nepoměru k závažnosti činu, a to jak z hlediska jeho teoretické maximální výše, tak z hlediska skutečně uložené pokuty, která byla na spodní hranici možné sazby [tamtéž, body 98 (iii) a 110 ...]. Přistoupením k projednání předmětného případu v rámci správního přestupkového řízení vnitrostátní orgány incident bagatelizovaly, jelikož útok motivovaný nenávistí posuzovaly jako rovnocenný s mírným narušením veřejného pořádku, jakým je například opilecká rvačka. Tento přístup naznačuje, že se nepodařilo důrazně reagovat na útok motivovaný stěžovatelovou sexuální orientací, čímž byl spíše podpořen dojem beztrestnosti činů motivovaných nenávistí, než aby se potvrdil jasný a nekompromisní postoj vůči takovým činům (tamtéž, bod 111).

53. Soud uzavírá, že žalovaný stát nesplnil svůj závazek podle čl. 3 a 8 Úmluvy ve spojení s čl. 14 poskytnout přiměřenou ochranu důstojnosti a soukromého života stěžovatele zajištěním účinného stíhání útoku směřovaného proti němu při současném zohlednění nenávistného motivu útoku. Soud zdůrazňuje zásadní význam toho, aby se smluvní státy zabývaly beztrestností v případech nenávistných trestných činů, neboť představují významnou hrozbu pro základní práva chráněná Úmluvou (viz Sabalić proti Chorvatsku, cit. výše, body 95 a 115; a Association ACCEPT a ostatní proti Rumunsku, cit. výše, bod 127). Neřešení takových případů může normalizovat nepřátelství vůči LGBTI osobám, udržovat kulturu nesnášenlivosti a diskriminace a podporovat další činy podobné povahy.

54. Došlo tedy k porušení čl. 3 a 8 Úmluvy ve spojení s čl. 14.

II. POUŽITÍ ČL. 41 ÚMLUVY

55. Článek 41 Úmluvy stanoví:

„Jestliže Soud zjistí, že došlo k porušení Úmluvy nebo Protokolů k ní, a jestliže vnitrostátní právo dotčené Vysoké smluvní strany umožňuje pouze částečnou nápravu, přiznává Soud v případě potřeby poškozené straně spravedlivé zadostiučinění.“

56. Stěžovatel požadoval 10 000 EUR jako náhradu nemajetkové újmy. Nepožadoval náhradu žádných nákladů ani výdajů.

57. Vláda tvrdila, že požadovaná částka byla nepřiměřená a nepodložená.

58. Soud přiznává stěžovateli částku požadovanou z titulu nemajetkové újmy navýšenou o případnou daň.

VÝROK

Z TĚCHTO DŮVODŮ SOUD JEDNOMYSLNĚ

1. *Prohlašuje* stížnost za přijatelnou;

2. *Rozhoduje*, že došlo k porušení čl. 3 a 8 Úmluvy, ve spojení s čl. 14;

3. *Rozhoduje*,

(a) že žalovaný stát má stěžovateli zaplatit ... 10 000 EUR (deset tisíc euro), ... z titulu nemajetkové újmy;

(...)

(Zpracoval: Mgr. David Anděl)

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA
PÁTÁ SEKCE
15.02.2024
VĚC KRÁTKY PROTI SLOVENSKU
(rozsudek ve věci Krátky proti Slovensku,
stížnost č. 35025/20)

Presumpce nevinny

Dotčené články Úmluvy:
čl. 6 odst. 2

Odkazy na českou právní úpravu:
čl. 36 odst. 1 a čl. 40 odst. 2 Listiny základních práv a svobod
§ 2 odst. 2, § 30 odst. 1, § 175a a násl. zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)

Klíčová slova:
Dohoda o vině a trestu – nestranný soud – presumpce nevinny – spravedlivý proces

Autorský komentář:

Autorský komentář: viz rozsudek ze dne 17. 9. 2024, C. O. proti Německu, č. 16678/22

SKUTKOVÝ STAV

1. Stížnost se týká tvrzeného porušení presumpce nevinny. Stěžovatel vznáší námitky podle čl. 6 odst. 2 Úmluvy.
2. Trestní řízení bylo zahájeno proti stěžovateli pro několik trestných činů, konkrétně založení a vedení zločinecké skupiny a zapojení do obchodu s drogami. Stěžovatel byl zatčen spolu s dalšími obviněnými.
3. Specializovaný trestní soud dne 8. 1. 2019 schválil dohodu o vině a trestu uzavřenou mezi státním zastupitelstvím a jedním z obviněných V. N., kterého uznal vinným z účasti na zločinecké skupině a výroby a obchodování s drogami. Podstatné části rozsudku zní následovně:

„Specializovaný trestní soud ... v trestním řízení proti Dávidu Krátkemu a ostatním ... rozhodl následovně:

...Obviněný D. K. a D. K. ... byli členy zločinecké skupiny ‚Twins‘, založené ... s cílem páchat trestnou činnost, především drogovou kriminalitu, včetně použití násilí pro prohloubení svého vlivu a zastrašení dalších členů skupiny a jiných zločineckých skupin ... obvinění D. K. a D. K. stáli na vrcholu hierarchie – společně skupinu vedli a koordinovali členy stojící na nižších pozicích při páchání trestné činnosti ... Obvinění D. K. a D. K. ... pravidelně a nezákonně obstarávali návykové a psychotropní látky ..., zároveň skladovali určité prekursor pro výrobu návykových a psychotropních látek ... a následně zajišťovali výrobu metamfetaminu; dále distribuovali různé návykové a psychotropní látky ... D. K. a D. K. poskytovali návykové a psychotropní látky ustálené síti zákazníků, lidem na nižších pozicích v hierarchii skupiny, konkrétně ... obviněnému V. N. a dalším

neidentifikovaným osobám, kteří jim byli podřízeni, plnili jejich rozkazy a dále prodávali drogy za cenu, kterou ustanovili.“

4. Dohoda o vině a trestu obsahovala podrobný popis skutku a stěžovatelovo plné jméno.
5. Soudce rozhodnutí vyhlásil při veřejném jednání za přítomnosti médií. Použil přitom plné jméno stěžovatele, avšak opravil se s tím, že by mělo být nahrazeno jeho iniciály.
6. Stěžovatel podal dne 31. 10. 2019 stížnost k Ústavnímu soudu, která byla odmítnuta s tím, že soudce jeho jméno sice skutečně přečetl, ale poté se opravil.
7. Specializovaný trestní soud následně dne 25. 9. 2020 uznal stěžovatele vinným z několika trestných činů, včetně účasti na zločinecké skupině a obchodu s drogami.
8. Nejvyšší soud zamítl dne 7. 7. 2021 jeho odvolání.
9. Stěžovatel podle čl. 6 Úmluvy namítal, že formulace rozhodnutí o spoluobviněném porušila jeho právo na presumpci nevinu.

PŘÁVNÍ POSOUZENÍ

TVRZENÉ PORUŠENÍ ČLÁNKU 6 Odstavce 2 ÚMLUVY

10. Stěžovatel namítl, že byl veřejně za přítomnosti novinářů označen za zločince a bylo tak porušeno jeho právo na presumpci nevinu. Vláda uvedla, že formulace užitá v rozsudku týkající se spoluobviněného neporušila princip presumpce nevinu, a zdůraznila, že soudce zmínil jméno stěžovatele při čtení rozsudku, ale pak se opravil.
11. Soud shledává, že stížnost není zjevně neopodstatněná ve smyslu čl. 35 odst. 3 písm. a) Úmluvy a není nepřijatelná ani z jiného důvodu. Musí proto být prohlášena za přijatelnou.
12. Projednávaný případ se týká otázky, zda zásah do principu presumpce nevinu představuje prohlášení soudce, které je učiněno při veřejném jednání za přítomnosti médií a je součástí rozsudku proti spoluobviněnému. Úkolem Soudu je posoudit, jestli byla za této situace práva stěžovatele podle čl. 6 odst. 2 Úmluvy respektována.
13. Obecná východiska stran presumpce nevinu byla shrnuta v rozsudcích ze dne 28. 11. 2002, Lavents proti Lotyšsku (č. 58442/00, bod 125); ze dne 27. 2. 2007, Nešťák proti Slovensku (č. 65559/01, bod 88); ze dne 27. 2. 2014, Karaman proti Německu (č. 17103/10, bod 41); a ze dne 25. 11. 2021, Mucha proti Slovensku (č. 63703/19, body 57–58).
14. V projednávané věci rozsudek schvalující dohodu o vině a trestu spoluobviněného (a samotná dohoda) obsahoval podrobný popis spáchané trestné činnosti, včetně role stěžovatele jako jednoho z pachatelů a jednoho z vůdců zločinecké skupiny. Tento rozsudek založený na popisu trestné činnosti, včetně podrobného vyličení role stěžovatele, mohl vzbudit obavy z ovlivnění posouzení otázky, zda sám stěžovatel splnil všechny podmínky nezbytné pro to, aby byl těmito trestnými činy uznán vinným. Tento způsob popisování stěžovatele a jeho jednání může v zásadě aktivovat ochranu jeho práva na presumpci nevinu (viz Mucha, cit. výše, body 55–56).

15. Vzhledem k tomu, že stěžovatel byl obviněn z organizované trestné činnosti a trestných činů založení, vedení a podpory zločinecké skupiny, které mohou být ze své podstaty páčány pouze společně s dalšími osobami, se jeví pro posouzení případu jako nezbytné při popisu trestné činnosti označit osoby, o nichž není rozhodováno.

16. V rozhodnutí byl stěžovatel označován za „obviněného“. Vnitrostátní soud tedy sporná tvrzení zřejmě nepoužil, aby stěžovatele označil za vinného, ale aby podpořil své rozhodnutí proti jeho spoluobviněnému. Absence úmyslu porušit právo na presumpci nevinny však nevylučuje porušení čl. 6 odst. 2 Úmluvy (viz rozsudek ze dne 22. 4. 2021, Avaz Zeynalov proti Ázerbájdžánu, č. 37816/12 a 25260/14, bod 69).

17. Soudce zároveň v rozsudku výslovně označil stěžovatele za člena zločinecké skupiny zapojené do trestné činnosti. Jeho plné jméno bylo součástí dohody o vině a trestu. V rozhodnutí čteném během jednání ani jeho písemném vyhotovení soudce neuvedl, že stěžovatel byl „stíhán samostatně“ nebo že se soud v předmětném trestním řízení zabýval výhradně posouzením trestní odpovědnosti jeho spoluobviněného (srov. Karaman, cit. výše, bod 69). Na začátku písemného vyhotovení rozhodnutí soudce uvedl plné jméno stěžovatele (viz první řádek citovaný výše, bod 3), takže následné použití iniciál již nesníží dojem, že stěžovatel se trestných činů popsaných v rozhodnutí dopustil.

18. Situaci přitížilo, že soudce rozhodnutí vyhlásil na veřejném jednání za přítomnosti médií. Zpočátku použil stěžovatelovo plné jméno, ale následně poznamenal, že by mělo být nahrazeno iniciály. I po této opravě však veřejnost věděla, komu iniciály patří.

19. Soud nadto v obdobném případě v minulosti považoval za sporné, zda je v rozsudku proti spoluobviněnému nezbytné stěžovatele konkrétně identifikovat při odkazu na dalšího spolupachatele s určitým postavením ve skupině a na jeho roli při konkrétním jednání či opomenutí (viz Mucha, cit. výše, bod 60).

20. Prohlášení soudců podléhají přísnější kontrole, než ta jiných orgánů (viz rozsudek ze dne 21. 9. 2006, Pandy proti Belgii, č. 13583/02, bod 43). V projednávaném případě má Soud za to, že sporná tvrzení nebyla omezena na popis „stavu podezření“ stěžovatele, ale představovala ho jako osobu, která se dopustila trestných činů. Celkový způsob a kontext, v němž byla tato prohlášení učiněna, tudíž představovaly riziko, že nebudou pochybnosti o tom, že stěžovatel předmětné trestné činy spáchal (viz rozsudek ze dne 13. 10. 2020, Maksim Savov proti Bulharsku, č. 28143/10, bod 73; a Avaz Zeynalov, cit. výše, bod 70).

21. Konečně není patrné, že by vnitrostátní soudy vyvinuly jakoukoli následnou snahu předmětnou vadu napravit (viz Avaz Zeynalov, cit. výše, bod 71).

22. Došlo tudíž k porušení čl. 6 odst. 2 Úmluvy.

(...)

VÝROK

Z TĚCHTO DŮVODŮ SOUD JEDNOMYSLNĚ

1. *prohlašuje* stížnost za přijatelnou;

2. rozhoduje, že došlo k porušení čl. 6 odst. 2 Úmluvy;

(...)

(zpracovali JUDr. Petr Škvain, Ph.D. a Mgr. Bc. Kamila Tokošová)

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA
VELKÝ SENÁT
11. 4. 2024
VĚC PINDO MULLA PROTI ŠPANĚLSKU
(rozsudek ve věci Pindo Mulla proti Španělsku,
stížnost č. 15541/20)

O rozhodovacím procesu zajišťujícím respektování autonomie pacienta v situaci nouze

Dotčené články Úmluvy:

čl. 8

čl. 9

Odkazy na českou právní úpravu:

čl. 10 odst. 2 Listiny základních práv a svobod

čl. 15 odst. 1 Listiny základních práv a svobod

čl. 6 odst. 1 Listiny základních práv a svobod

§ 28 zákona č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách)

§ 36 zákona č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách)

§ 93 an. zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Klíčová slova:

Právo na respektování soukromého života – svoboda náboženského vyznání – svoboda svědomí, zdravotnictví – život

Autorský komentář:

Někdy jsou dny, kdy i když se snažíte sebevíce, tak se prostě nedaří. Tak by se v podstatě dal shrnout obsah v předkládané věci, a to z pohledu všech zúčastněných. I když stěžovatelka, hlásící se k náboženské společnosti Svědkové Jehovovi, vynaložila v souladu s právním řádem Španělska maximální úsilí, aby nebyla léčena krevní transfuzí, přesto jí, v důsledku nerespektování předběžného prohlášení vylučujícího krevní transfuzi, tato nakonec byla poskytnuta. Rovněž v procesu převozu stěžovatelky z jednoho lékařského zařízení do druhého došlo mezi lékařským personálem, služebním soudcem a státním zástupcem k takové změti informací a vadných postupů, že španělský soudce Elósequi v souhlasném stanovisku vyzývá ke změnám, které by do budoucna opakování podobné situace zabránily. Přitom tak činí s vědomím toho, že Španělsko patří do skupiny států majících pro respektování předem vysloveného přání pacienta vytvořené dobré předpoklady a ani sama stěžovatelka nekritizovala vnitrostátní právní rámec pro respektování autonomie pacienta. Soud uznal, že vnitrostátní soudy postupovaly především s respektem k právu na život stěžovatelky, nicméně pochybily v oblasti autonomie stěžovatelky, neboť informace týkající se jejího odmítnutí léčby byly nesprávné a neúplné a neodkazovaly ani na informovaný souhlas pacientky, ani na její předběžné prohlášení o odmítnutí krevní transfuze. I když všichni soudci v důsledku zjištěných procesních vad dospěli jednomyslně k závěru o porušení práva na soukromý život podle čl. 8 ve světle čl. 9 Úmluvy, jen těsnou většinou devíti hlasů proti osmi, dospěli k závěru, že

stěžovatelce náleží i peněžní náhrada za způsobenou nemajetkovou újmu. Vláda přitom namítala, že záchrana života stěžovatelky by měla být považována za dostatečnou kompenzaci případného porušení jejích práv a stačilo by tak jen konstatování porušení práv jako dostatečná satisfakce. K postoji vlády se přidalo osm disentujících soudců, kteří připojili úvahu, že opírá-li se Soudjen o proces rozhodování, jako základ pro svůj závěr o porušení Úmluvy, pak v úvaze Soudu absentuje závěr, jak mělo být o žádosti o povolení krevní transfuze v konkrétní situaci rozhodnuto. Kromě procesní povahy zjištěného porušení je významné i to, že po zhoršení zdravotního stavu během prevozu stěžovatelky již alternativní léčba bez krevní transfuze nebyla proveditelná, a když se lékaři v La Paz (byť mylně) dozvěděli o ústně (a tedy neplatně) vyjádřeném nesouhlasu s transfuzí, stáli před dilematem, jak postupovat i z hlediska jejich trestní odpovědnosti, ze kterého je vysvobodil až příjezd záchranné služby, po němž usoudili, že nezbyvá než stěžovatelku bezodkladně operovat. Takže lze shrnout, že i když bezpochyby došlo v důsledku procesních chyb k nerespektování předběžného prohlášení stěžovatelky, je stejně tak nesporné, že postupem lékařů jí byl zachráněn život. Záchrana lidského života je přitom základní hodnota chráněná čl. 2 Úmluvy a představuje absolutní předpoklad pro užívání jakéhokoliv jiného práva nebo svobody podle Úmluvy, včetně svobody náboženského vyznání. Vymezení a poměrování klíčových práv a svobod – práva na život a svobody vyznání – se však pro účely přiznání peněžní náhrady v komentovaném rozhodnutí podává toliko z nesouhlasného stanoviska části soudců.

(Zpracoval JUDr. Lubomír Ptáček, Ph.D.)

SKUTKOVÝ STAV

Stěžovatelka se hlásila k náboženské společnosti Svědkové Jehovovi. V roce 2017 byla hospitalizována v nemocnici v Sorii a bylo jí doporučeno podstoupit operaci. Stěžovatelka v očekávání zákroku vypracovala v souladu se španělským právem dva dokumenty – dříve vyslovené přání (documento de instrucciones previas) a předběžné prohlášení (declaración de voluntades anticipadas), v nichž pro případ, že se dostane do situace, ve které nebude způsobilá projevit vůli, vyjádřila přání být léčena jakoukoliv dostupnou léčbou, s výjimkou krevní transfuze, a to i v případě, kdy by byl její život ohrožen; dále v těchto dokumentech určila osoby, které budou vykládat její vůli v případě, že sama nebude způsobilá ji projevit. Její přání vycházelo z přesvědčení založeného na učení náboženské společnosti, ke které se hlásí. Dříve vyslovené přání bylo uloženo do příslušného registru, předběžné prohlášení měla stále u sebe. V roce 2018 byla stěžovatelka přijata do nemocnice v Sorii s vážným krvácením. Po rozhovoru s lékařem ohledně jejího stavu stěžovatelka znovu vyjádřila svůj nesouhlas s podáním krevní transfuze, o čemž byl vyhotoven písemný zápis. Následující den se její stav zhoršil a bylo rozhodnuto o jejím prevozu do nemocnice v La Paz, která se specializuje na poskytování zdravotní péče bez nutnosti krevní transfuze. Lékaři v La Paz po telefonické komunikaci s lékaři, kteří byli na palubě sanitky převážející stěžovatelku, požádali faxem službu vykonávající soudkyni [juez de guardia – soudce, který je dostupný 24 hodin denně a rozhoduje v urgentních záležitostech dle španělského práva – pozn. překladatele; dále jen „soudkyně“] o instrukce, jak mají postupovat po příjezdu stěžovatelky do nemocnice. V žádosti byly uvedeny informace o závažném stavu stěžovatelky a sdělení, že ústně odmítá jakoukoliv formu léčby. Soudkyně, která neměla k dispozici žádnou dokumentaci ani další informace, vydala po konzultaci se státní zástupkyní a soudním lékařem povolení k provedení jakéhokoliv zákroku a poskytnutí jakékoliv zdravotní péče, která je nezbytná pro záchranu stěžovatelčina života. Po příjezdu do nemocnice v La Paz byla stěžovatelka při vědomí, lékaři posoudili s ohledem na masivní ztrátu krve její situaci jako život ohrožující, proto nevyžadovali informovaný souhlas se zákrokem; o rozhodnutí soudkyně nebylo stěžovatelce nic sděleno. Na druhou stranu

stěžovatelka lékařům nesdělila nic o existenci dokumentů obsahující její explicitní odmítnutí krevní transfuze. V důsledku těchto skutečností byly stěžovatelce během zákroku podány tři transfuze krve. Stěžovatelka proti rozhodnutí (auto) soudkyně podala žalobu, v níž se domáhala jeho zrušení, proti rozhodnutí podala i odvolání. Poté, co proběhlo ve věci řízení před odvolacím soudem (Audiencia Provincial) podala stěžovatelka ústavní stížnost (amparo), ta však byla Ústavním soudem odmítnuta jako zjevně nepřipustná.

PŘÁVNÍ POSOUZENÍ

I. TVRZENÉ PORUŠENÍ ČL. 8 A ČL. 9 ÚMLUVY

87. S odvoláním na čl. 8 Úmluvy stěžovatelka namítala, že jí byla v průběhu operace provedené na základě povolení soudkyně podána krevní transfuze, přestože tuto formu léčby dříve výslovně odmítla. Namítala, že došlo k hlubokému zásahu do jejího práva na respektování soukromého života a kritizovala lékařská i soudní rozhodnutí, která byla přijata v rozporu s jejím právem na sebeurčení.

Čl. 8 stanoví:

„1. Každý má právo na respektování svého soukromého a rodinného života...

2. Státní orgán nemůže do výkonu tohoto práva zasahovat kromě případů, kdy je to v souladu se zákonem a nezbytné v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, veřejné bezpečnosti, hospodářského blahobytu země, ochrany pořádku a předcházení nepokojům a zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky nebo ochrany práv a svobod jiných.“

Stěžovatelka namítala také porušení práva na svobodu svědomí a náboženského vyznání podle čl. 9 Úmluvy. Odmítnutí krevní transfuze bylo součástí jejího základního náboženského přesvědčení a mělo pro ni zásadní význam, tvořilo její osobní identitu a formovalo svědomí.

Čl. 9 stanoví:

„1. Každý má právo na svobodu myšlení, svědomí a náboženského vyznání; toto právo zahrnuje svobodu změnit své náboženské vyznání nebo přesvědčení, jakož i svobodu projevat své náboženské vyznání nebo přesvědčení sám nebo společně s jinými, ať veřejně nebo soukromě, bohoslužbou, vyučováním, prováděním náboženských úkonů a zachováváním obřadů.

Svoboda projevat náboženské vyznání a přesvědčení může podléhat jen omezením, která jsou stanovena zákony a která jsou nezbytná v demokratické společnosti v zájmu veřejné bezpečnosti, ochrany veřejného pořádku, zdraví nebo morálky nebo ochrany práv a svobod jiných.“

(...)

B. K věci samé

1. Právní kvalifikace

97. Soud podotýká, že dvě práva, kterých se stěžovatelka dovolává, právo na respektování jejího soukromého života a právo na svobodu svědomí a náboženského vyznání, spolu úzce souvisí; její přání týkající se léčby vycházelo z přesvědčení založeného na učení její náboženské komunity. Stěžovatelka se ve svých podáních v této věci v mnohem větší míře zaměřovala na čl. 8. Ohledně čl. 9 stěžovatelka uplatňovala stejné argumenty. Vláda zaujala stanovisko, že

klíčová otázka v této věci je širší než svoboda náboženského vyznání, a dále se zaměřila pouze na čl. 8.

98. Soud se domnívá, že otázku týkající se zejména autonomie a sebeurčení pacienta ve vztahu k léčbě je vhodné přezkoumat podle čl. 8, neboť je zřejmé, že spadá do oblasti „respektování soukromého života“ (viz příslušné zásady a judikatura níže). Náboženský aspekt stížnosti lze přiměřeně zohlednit výkladem a aplikací čl. 8 ve světle čl. 9 (podobný přístup viz rozsudek velkého senátu ze dne 10. 12. 2021, Abdi Ibrahim proti Norsku, č. 15379/16, ...).

(...)

3. Posouzení Soudu

(a) Úvodní poznámky

125. Soud na úvod poznamenává, že projednávaná věc se liší od některých dříve projednávaných věcí, které se rovněž týkaly otázek respektování osobní autonomie a odmítnutí léčby. Stěžovatelka ve svých podáních zdůraznila, že si přála být vyléčena a byla připravena přijmout veškerou vhodnou léčbu, kromě transfuze krve. Proto je nyní projednávanou věc třeba odlišit od případů, které se týkaly přání jednotlivce ukončit svůj život, ať už vysazením život udržující léčby (rozsudek velkého senátu ze dne 5. 6. 2015, Lambert a ostatní proti Francii, č. 46043/13), eutanazií (rozsudek ze dne 4. 10. 2022, Mortier proti Belgii, č. 78017/17) nebo asistovanou sebevraždou (rozsudek ze dne 29. 4. 2002, Pretty proti Spojenému království, č. 2346/02; rozsudek ze dne 13. 1. 2004, Haas proti Švýcarsku, č. 31322/07; a rozsudek ze dne 19. 7. 2012, Koch proti Německu, č. 497/09). To neznamena, že žádná z obecných zásad uvedených v těchto rozsudcích není v kontextu nyní projednávané věci relevantní. Soud se k této otázce vrátí níže.

126. Věc je rovněž třeba odlišit od případů, v nichž se vedou spory o léčbu dítěte (viz například rozsudek ze dne 9. 3. 2004, Glass proti Spojenému království, č. 61827/00) nebo o odnětí život udržující léčby dítěti (viz například rozhodnutí ze dne 20. 4. 2021, Parfitt proti Spojenému království, č. 18533/21), ve kterých byla hlavním hlediskem otázka ochrany nejlepších zájmů dítěte–pacienta. Stěžovatelčino odmítnutí transfuze krve rovněž nezahrnuje žádné přímé riziko pro zdraví třetích osob.

127. Vzhledem k zasazení do obecného systému veřejné zdravotní péče je třeba věc odlišit i od případů, které se týkaly léčby osob zbavených svobody a které tak byly pod kontrolou a odpovědností státu, ať už v kontextu trestního práva (rozsudek ze dne 7. 10. 2008, Bogumil proti Portugalsku, č. 35228/03) nebo v kontextu duševního zdraví (rozsudek ze dne 15. 9. 2020, Aggerholm proti Dánsku, č. 45439/18, bod 83).

128. Závěrem Soud odkazuje na svou ustálenou rozhodovací praxi, která odráží pravidlo stanovené v čl. 31 odst. 3 písm. c) Vídeňské úmluvy, že při výkladu Úmluvy bude brán zřetel na každé příslušné pravidlo mezinárodního práva použitelné ve vztazích mezi stranami ... V tomto kontextu vezme Soud v úvahu příslušná ustanovení Úmluvy o lidských právech a biomedicíně, jak ji ratifikoval žalovaný stát.

(b) Zásah do práva stěžovatelky na respektování soukromého života

129. Stěžovatelka zvolila opravný prostředek, kterým se domáhala zrušení rozhodnutí službu vykonávající soudkyně. Napadla jej z důvodu skutkového i právního pochybení a porušení svých práv podle Ústavy a Úmluvy. Dále namítala, že následující řízení bylo vadné, zejména proto, že jí byla odeprána možnost chránit svá práva a zájmy. Tvrdila, že rozhodnutím soudkyně jí byla způsobena právní újma. Na tomto základě byla věc projednávána ve vnitrostátním řízení, co bylo tam označeno jako „právní újma“, by mělo být nyní považováno za namítaný zásah. Soud proto přezkoumá, zda lze tento zásah uznat za oprávněný z hlediska podmínek stanovených čl. 8 odst. 2, přičemž rozhodnutí soudkyně zasadí do příslušného právního a skutkového kontextu. Vzhledem k významu procesních záruk podle čl. 8 (viz níže) Soud rovněž přezkoumá rozhodovací proces jako celek, tedy způsob, jakým byl zahájen, veden a následně přezkoumán.

130. Než však bude Soud pokračovat, považuje za vhodné objasnit následující otázku. Stěžovatelka se ve svých podáních snažila zpochybnit klinické úsudky v této věci, tedy posouzení lékařů v nemocnici v La Paz ohledně ohrožení jejího života, nezbytnosti okamžitého chirurgického zákroku ihned po jejím příjezdu do nemocnice a neexistence alternativní léčby, která by ji mohla zachránit. Vláda se proti těmto tvrzením velmi důrazně ohradila. Soud na tomto místě připomíná stanovisko, které zaujal ve své judikatuře ohledně odpovědnosti smluvních států podle Úmluvy v oblasti veřejného zdraví, zejména v případech, kdy je namítáno, že se lékaři dopustili chybného úsudku při léčbě pacienta. V rozsudku velkého senátu ze dne 19. 12. 2017, Lopes de Sousa Fernandes proti Portugalsku, č. 56080/13, Soud objasnil rozsah odpovědnosti státu podle čl. 2 a potvrdil, že pouze za velmi výjimečných okolností může ve vztahu k jednání a opomenutí poskytovatelů zdravotní péče převzít odpovědnost stát (viz bod 190). Jestliže byla přijata nezbytná opatření zajišťující vysoké profesní standardy zdravotnických pracovníků a ochranu životů pacientů, nemohly být chyby v úsudku s ohledem na klinické posouzení a rozhodnutí samy o sobě považovány za dostatečné k tomu, aby stát nesl odpovědnost z hlediska svých pozitivních závazků podle tohoto ustanovení (viz bod 186–187). Stejný postoj byl zaujat ve věcech týkajících se jednání poskytovatelů zdravotní péče podle čl. 8 (rozsudek ze dne 8. 3. 2022, Reyes Jimenez proti Španělsku, č. 57020/18, bod 28; rozsudek ze dne 13. 4. 2023, Mayboroda proti Ukrajině, č. 14709/07, body 51–54; a rozsudek ze dne 20. 9. 2022, Y.P. proti Rusku, č. 43399/13, bod 49, z hlediska pozitivních závazků státu). Lékaři v La Paz vyhodnotili, že po příjezdu do nemocnice bude stěžovatelka v naléhavém ohrožení života a že k záchraně jejího života bude nutné provést operaci, která pravděpodobně bude vyžadovat krevní transfuze. Soud opakuje, že jeho úkolem není zpochybňovat posouzení zdravotního stavu pacientky lékaři nebo zpochybňovat rozhodnutí o léčbě, která má být poskytnuta (viz Lopes de Sousa Fernandes, cit. výše, bod 198). To platí zejména v případě, kdy klinická posouzení a rozhodnutí nebyla přímo napadena vhodnými prostředky na vnitrostátní úrovni. Jak namítá vláda, není vhodné, aby se Soud zabýval argumenty této povahy, a v tomto případě tak ani činit nebude. Soud se proto zaměří na posouzení, zda rozhodovací proces v tomto případě vykazoval dostatečný respekt k autonomii stěžovatelky.

(c) Odůvodnění zásahu

(i) Zákonnost zásahu

131. Stěžovatelka namítla, že zásah byl důsledkem nedodržení příslušných ustanovení a zásad vnitrostátního práva a že rozhodovací proces byl zatížen vadami, které nebyly napraveny. Vláda

tyto námitky odmítla s tím, že vnitrostátní právo bylo ve všech relevantních ohledech řádně dodrženo.

132. Soud připomíná, že jeho pravomoc přezkoumávat dodržování vnitrostátního práva je omezená, neboť výklad a uplatňování vnitrostátního práva přísluší především vnitrostátním soudům. S výjimkou případů, kdy je výklad proveden svévolným nebo zjevně nepřiměřeným způsobem, je úloha Soudu omezena na zjištění, zda jsou účinky výkladu slučitelné s Úmluvou (viz rozsudek velkého senátu ze dne 15. 5. 2023, Sanchez proti Francii, č. 45581/15, bod 128). K argumentu stěžovatelky, že vnitrostátní právo nevyžaduje, aby bylo rozhodnutí o odmítnutí léčby vyjádřeno písemně, Soud konstatuje, že v každé fázi rozhodovacího procesu bylo soustavně zastáváno stanovisko, že ústní odmítnutí léčby není dostačující. Stěžovatelka svůj výklad vnitrostátního práva nepodpořila žádnými příklady z vnitrostátní soudní praxe. Podle Soudu nelze dospět k závěru, že postoj, který v tomto ohledu zaujala soudkyně vykonávající službu a odvolací soud (*Audiencia Provincial*), byl svévolný nebo zjevně nepřiměřený. Ústavní soud, který odmítl stěžovatelčinu stížnost jako nepřipustnou, se touto otázkou nezabýval.

133. Co se týče argumentu stěžovatelky, že v každém případě písemně vyjádřila svůj nesouhlas s transfuzí krve (s odkazem na dříve vyslovené přání, předběžné prohlášení a dokument o informovaném souhlasu podepsaný v nemocnici v Sorii), má Soud za to, že způsob, jakým byly (nebo nebyly) tyto dokumenty zohledněny v rozhodovacím procesu, je součástí širší otázky, jak skutečně fungoval vnitrostátní rámec ve vztahu ke stěžovatelce, která je zkoumána níže. V této fázi je Soud připraven uznat, že zásah byl v tomto případě v souladu s vnitrostátním právem.

(ii) Cíl zásahu

134. Stěžovatelka uvedla, že zásah do jejích práv nesledoval žádný z cílů uvedených v čl. 8 odst. 2. Odmítnutí transfuze krve bylo striktně osobní záležitostí úzce spojenou s jejím náboženským přesvědčením a nemělo žádné dopady na práva nebo svobody jiných osob nebo na obecný veřejný zájem na ochraně zdraví. Podstata argumentace vlády spočívala v tom, že vzhledem k situaci nouze bylo cílem, který soudkyně výslovně sledovala při udělení povolení k léčbě stěžovatelky, chránit její život a tělesnou integritu. Případ spadl pod výjimku z pravidla o informovaného souhlasu stanovenou vnitrostátním právem [§ 9 odst. 2 písm. b) zákona č. 41/2002], jehož účelem je zajistit ochranu života a zdraví pacientů.

135. Soud v této části přijímá stanovisko vlády. Poznamenává, že výjimka pro situaci nouze, která je stanovena ve vnitrostátním právu, obsahově velmi přiléhavě odpovídá Úmluvě o lidských právech a biomedicině, vykládané ve světle její důvodové zprávy [obdobně také viz bod 7.4 usnesení Parlamentního shromáždění Rady Evropy č. 1859(2012) a lisabonská deklarace Světové zdravotní asociace]. Všechny tyto texty sdílejí zájem na tom, aby bylo v situaci nouze možné provést životně důležitý lékařský zákrok s cílem zachránit životy pacientů, pokud nelze dostatečně zjistit jejich vůli.

136. V této souvislosti je navíc třeba mít na paměti povinnost státu zajistit ochranu hospitalizovaných pacientů podle čl. 2 a 8, o níž je pojednáno níže. Lze tedy říci, že cílem zásahu byla „ochrana zdraví“.

(iii) Nutnost zásahu

(α) Příslušné judikатурní zásady

– O osobní autonomii v oblasti zdravotní péče

137. Soud dlouhodobě uznává, že právo na respektování soukromého života zahrnuje osobní autonomii. Jak bylo uvedeno ve věci *Pretty* (cit. výše), jedná se o stěžejní zásadu, na níž spočívá výklad záruk uvedených ve čl. 8 (... viz *Lambert a ostatní*, cit. výše, bod 142). Uvedený rozsudek pojednává o osobní autonomii jako o právu rozhodovat o svém těle (bod 66; viz také rozsudek velkého senátu ze dne 25. 6. 2019, *Nicolae Virgiliu Tănase* proti Rumunsku, č. 41720/13, bod 126).

138. V oblasti zdravotní péče je respekt osobní autonomie obecnou a základní zásadou. Je chráněn zejména všeobecně uznávaným pravidlem svobodného a informovaného souhlasu. Svěprávný pacient, který byl řádně informován o svém zdravotním stavu, dostupných léčebných možnostech, jakož i o důsledcích odmítnutí léčby, má právo svobodně se rozhodnout, zda vysloví souhlas s léčbou, nebo ji odmítne (viz čl. 5 Úmluvy o biomedicině a body 34–35 její důvodové zprávy; čl. 3 Listiny základních práv Evropské unie a čl. 6 Všeobecné deklarace o bioetice a lidských právech). Soud rozhodoval řadu věcí zahrnujících otázku souhlasu s léčbou se zaměřením na potřebu zajistit, aby byl pacient v pozici, ve které je schopen přijmout informované rozhodnutí o své zdravotní péči (viz. starší rozhodnutí ze dne 5. 1. 2006, *Trocellier* proti Francii, č. 75725/01; z recentní judikatury viz *Mayboroda*, cit. výše, bod 52 s dalšími odkazy). Soud posuzoval i aspekt, zda byl správně dodržen postup pro udělení souhlasu stanovený právním řádem žalovaného státu. V tomto ohledu Soud dospěl k závěru, že i když Úmluva nestanoví žádnou konkrétní formu souhlasu, musí být splněny požadavky uložené vnitrostátním právem; pokud tyto požadavky splněny nejsou, vnitrostátní systém je povinen poskytnout přiměřenou a účinnou odpověď na stížnost pacienta (viz *Reyes Jimenez*, cit. výše, body 36–38).

139. Co se týče odmítnutí léčby, Soud ve věci *Pretty* uvedl, že ačkoli ačkoli by mohlo vést k fatálnímu důsledku, provedení zákroku bez souhlasu způsobilého dospělého pacienta by představovalo takový zásah do tělesné integrity jednotlivce, který by byl způsobilý zasáhnout do práv chráněných čl. 8 odst. 1 Úmluvy (bod 63; viz také *Lambert a ostatní*, cit. výše, bod 180).

140. Právo odmítnout léčbu, konkrétně odmítnutí transfuze krve z důvodu náboženského přesvědčení, bylo řešeno v rozsudku ze dne 10. 6. 2010, *Moskevští Svědkové Jehovovi a ostatní* proti Rusku, č. 302/02; a rozsudku ze dne 7. 6. 2022, *Taganrog LRO a ostatní* proti Rusku, č. 32401/10 a 19 dalších. Jak poukázala vláda žalovaného i intervenujícího státu, kontext těchto věcí se výrazně liší od nyní projednávané věci. Věci zahrnovaly rozpuštění a zákaz organizací Svědků Jehovových v Rusku. Z toho důvodu byla dotčená práva podle Úmluvy odlišná, zejména právo na svobodu sdružování a svobodu náboženského vyznání. Právo pacienta odmítnout léčbu jako takové nebylo přímo řešeno. Přesto lze tato rozhodnutí připomenout, neboť potvrzují zásady uvedené v rozsudku *Pretty* ve vztahu k víře Svědků Jehovových. Ve věci *Moskevští Svědkové Jehovovi a ostatní* Soud uvedl, že právo přijmout nebo odmítnout konkrétní léčbu je pro sebeurčení a autonomii jednotlivce zásadní. Způsobilý dospělý pacient se může o lékařském zákroku nebo léčbě, včetně transfuze krve, svobodně rozhodnout. Soud odkázal na případy týkající se odmítnutí krve Svědky Jehovovými rozhodnuté v rámci různých jurisdikcí, ve kterých bylo zaujato stanovisko, že ačkoli je veřejný zájem na ochranu života

a zdraví pacientů legitimní a velmi silný, právo pacienta na autonomii je silnější, a že svobodná volba a sebeurčení jsou samy o sobě základními složkami života. Soud dále konstatoval, že pokud neexistuje potřeba chránit třetí stranu, musí se stát zdržet zásahů do svobody jednotlivce rozhodovat o své zdravotní péči (bod 136; Taganrog LRO a ostatní, cit. výše, bod 162).

– *O povinnosti státu chránit život a zdraví pacientů*

141. Jak Soud často potvrzuje, Úmluva musí být vykládána jako celek (viz mimo jiné Haas, cit. výše, bod 54; a Lambert a ostatní, cit. výše, bod 142). Vzhledem k tomu, že v nyní projednávané věci byla stěžovatelka vyhodnocena jako osoba, které je v bezprostředním ohrožení života, je nutné zohlednit zásady, ke kterým Soud dospěl ve vztahu k povinnosti smluvních stran chránit pacienty. Ve výše citované věci Lopes de Sousa Fernandes bylo uvedeno, že je hmotněprávní pozitivní povinností smluvních států podle čl. 2 přijmout právní úpravu zavazující veřejné i soukromé nemocnice k zavedení vhodných opatření na ochranu života pacientů (body 166 a 186). Obdobná povinnost byla odvozena z čl. 8 ve vztahu k tělesné integritě pacientů (viz Mayboroda, cit. výše, bod 51).

142. Lze dodat, že ani zásady (srov. bod 125 výše) uvedené v případech týkajících se ukončení života nepostrádají, navzdory velmi odlišnému předmětu, relevanci pro nyní řešenou věc. Soud v nich zdůraznil nutnost existence pevných právních a institucionálních záruk v příslušném rozhodovacím procesu, neboť je nezbytné zajistit, aby tak závažné rozhodnutí bylo výslovné, jednoznačné, svobodné a informované. Dotčená osoba si musí být skutečně vědoma následků svého přání a musí být chráněna před nátlakem a zneužitím (viz Mortier, cit. výše, body 139 a 146).

143. Soud dále poukázal na důležitost zjištění, zda je pacient stále způsobilý učinit takové rozhodnutí, existují-li okolnosti, které mohou v tomto ohledu vyvolat pochybnosti. Rozsudek ze dne 5. 12. 2013, Arskaya proti Ukrajině, č. 45076/05, se týkal stížnosti podle čl. 2, ve které bylo namítáno selhání ochrany života syna stěžovatelky, který zemřel poté, co opakovaně odmítal nezbytnou léčbu závažného onemocnění dýchacích cest. Odmítnutí léčby bylo ošetřujícími lékaři přijato bez dalšího zkoumání, a to i přes to, že v předmětné době zesnulý vykazoval známky duševní poruchy. Soud konstatoval, že z hlediska čl. 2 měl zdravotní personál zaujmout jasné stanovisko, zda bylo odmítnutí život zachraňující léčby učiněno platně, aby bylo vyloučeno riziko, že rozhodnutí bylo učiněno bez plného porozumění jeho důsledků. Zdůraznil nutnost existence dostatečných záruk a regulačního rámce, který odpovídajícím způsobem zajistí v případě potřeby možnost rychle a objektivně posoudit pacientovu způsobilost k rozhodování prostřednictvím spravedlivého a řádného postupu (viz Arskaya, cit. výše, bod 88).

– *O procesních zárukách*

144. Ačkoli čl. 8 žádné procesní požadavky výslovně nestanoví, pro účinné využívání práv zaručených tímto ustanovením je důležité, aby byl v případech, kdy jsou přijímána rozhodnutí zasahující do soukromého života osoby, rozhodovací proces spravedlivý a poskytoval náležitý respekt k chráněným zájmům. V tomto ohledu Soud posuzuje, zda byla dotčená osoba s ohledem na konkrétní okolnosti případu a zejména s ohledem na povahu přijímaného rozhodnutí dostatečně zapojena do rozhodovacího procesu jako celku tak, aby jí byla poskytnuta odpovídající ochrana jejích zájmů (viz rozsudek ze dne 14. 12. 2023, R. R. proti Polsku, č. 27617/04, bod 191). Takové zkoumání umožňuje Soudu dostatečně zhodnotit, zda důvody předložené vnitrostátními orgány k odůvodnění jejich rozhodnutí lze shledat za

„dostatečné“ pro účely čl. 8 odst. 2 (viz rozsudek velkého senátu ze dne 12. 6. 2014, Fernández Martínez proti Španělsku, č. 56030/07, bod 147).

145. Ve výše zmíněných rozsudcích Lopes de Sousa Fernandes a Mayboroda Soud uvedl, že povinnost vytvořit regulační rámec na ochranu pacientů je třeba chápat v širším smyslu, který zahrnuje i povinnost zajistit účinné fungování tohoto rámce. Regulační povinnosti tedy zahrnují i nezbytná opatření k zajištění jeho provádění, včetně dohledu a vymáhání (Lopes de Sousa Fernandes, cit. výše, bod 189; Mayboroda, cit. výše, bod 53).

(β) Soulad příslušných práv a povinností vyplývajících z Úmluvy

146. Soud doposud neměl ve své rozhodovací praxi příležitost posoudit, jak výše uvedená práva a povinnosti vyplývající z Úmluvy uvést do souladu v případě krizové situace. Úvodem soud potvrzuje stanovisko, které jasně vyplývá z jeho dosavadní judikatury, týkající se autonomie pacienta, a sice že dle čl. 8 Úmluvy v rámci běžné zdravotní péče má způsobilý dospělý pacient právo svobodně a vědomě odmítnout léčbu bez ohledu na velmi závažné, ba smrtelné následky, které takové rozhodnutí může mít. V oblasti zdravotní péče je právo pacienta udělit souhlas s léčbou nebo ji odmítnout stěžejní zásadou a musí být respektováno. Přestože se jedná o mimořádně důležité právo, vzhledem k tomu, že spadá pod čl. 8, nemůže být vykládáno jako absolutní. Právo na respektování soukromého života, jakožto širší právo zahrnující autonomii pacienta, je právem relativním. Výkon kteréhokoliv aspektu tohoto práva proto může být omezeno v souladu s čl. 8 odst. 2 (viz Pretty, cit. výše, bod 70).

147. V situaci, v níž je jednotlivec vystaven skutečnému a bezprostřednímu ohrožení života, bude ve hře také právo na život, a to společně s právem jednotlivce samostatně rozhodovat o své léčbě. Z pohledu státu budou rovněž zapojeny jeho povinnosti zajistit dodržování obou těchto práv, tj. povinnosti vyplývající z čl. 8 a čl. 2 Úmluvy. Ohledně posledně uvedeného ustanovení Soud připomíná, že právo na život patří k nejzákladnějším ustanovením Úmluvy a zároveň ztělesňuje jednu ze základních hodnot demokratických společností tvořících Radu Evropy. Vyžaduje, aby se stát nejen zdržel „úmyslného“ odnímání života, ale také aby přijal vhodná opatření k ochraně života osob, které spadají do jeho jurisdikce (viz Lopes de Sousa Fernandes, cit. výše, bod 164; a Lambert a ostatní, cit. výše, bod 117).

148. Ve věci Moskevští Svědkové Jehovovi a ostatní Soud konstatoval, že veřejný zájem na zachování života nebo zdraví pacienta musí ustoupit zájmu pacienta na určení průběhu jeho života, zároveň však uznal, že otázka autenticity odmítnutí léčby je legitimním zájmem, neboť je v sázce zdraví nebo dokonce život pacienta (viz bod 138 zmíněného rozsudku). Uvedené je v souladu s požadavky na dostatečné právní záruky a garance v případech, kdy je ohrožen život pacienta, které Soud vyvodil z čl. 2 a na něž odkazuje v bodě 142–143 výše. Musí být zajištěno, aby rozhodnutí o odmítnutí život zachraňující léčby v situaci nouze bylo učiněno svobodně a samostatně osobou s potřebnou právní způsobilostí, která si je vědoma důsledků svého rozhodnutí (viz čl. 5 Úmluvy o lidských právech a biomedicině a bod 34 důvodové zprávy týkající se tohoto ustanovení ...). Rovněž musí být zajištěno, aby rozhodnutí – o jehož existenci musí lékaři vědět – bylo za daných okolností použitelné v tom smyslu, že je jasné, konkrétní, jednoznačně vyjadřuje odmítnutí léčby a představuje aktuální postoj pacienta (viz čl. 9 Úmluvy o lidských právech a biomedicině a bod 62 důvodové zprávy ve vztahu k tomuto ustanovení ... viz Arskaya, cit. výše, bod 88).

149. Z toho vyplývá, že existují-li v situaci nouze rozumné pochybnosti o některé z výše uvedených podstatných náležitostí týkajících se rozhodnutí pacienta, nelze považovat

provedení neodkladného, život zachraňujícího zákroku za porušení zásady respektování autonomie pacienta. Soud podotýká, že tento postoj je plně v souladu s čl. 8 Úmluvy o lidských právech a biomedicíně, který v situaci nouze připouští výjimku (která musí být vykládána restriktivně) z obecného pravidla souhlasu. Aby bylo dodrženo respektování autonomie pacienta, je třeba vyvinout přiměřené úsilí k rozptýlení pochybností nebo nejistot ohledně odmítnutí léčby. Jak již Soud dříve poznamenal, byť v odlišném kontextu, přání pacienta musí být považováno za prvořadé (viz Lambert a ostatní, cit. výše, bod 147). Co je v takové situaci vyžadováno text čl. 8 Úmluvy o lidských právech a biomedicíně dále nespecifikuje. Důvodová zpráva k tomuto ustanovení zdůrazňuje, že zdravotní pracovníci „musí vynaložit veškeré přiměřené úsilí zjistit, co by si pacient přál“. Výklad pojmu „přiměřené úsilí“ bude nutně záviset na individuálních okolnostech případu, může být rovněž ovlivněn obsahem vnitrostátní právní úpravy.

150. V případě, že lékař, případně soud, vynaložil veškeré přiměřené úsilí, přesto však není schopen v potřebné míře stanovit, že vůlí pacienta je skutečně odmítnout život zachraňující léčbu, měla by převážet povinnost chránit život pacienta.

– Dříve vyslovená přání pacienta

151. Soud odkazuje na čl. 9 Úmluvy o lidských právech a biomedicíně, podle něhož „bude brán zřetel“ na dříve vyslovená přání pacienta ohledně lékařského zákroku, pokud pacient v době zákroku není ve stavu, kdy může vyjádřit své přání. V příslušné části důvodové zprávy k této úmluvě se uvádí, že nebylo zamýšleno, aby byla dříve vyslovená přání za všech okolností automaticky respektována. Připouští se, že může vyvstat potřeba ověřit, zda dříve vyslovené přání je v dané situaci nadále použitelné a platné (viz bod 62 důvodové zprávy, cit. výše, a prohlášení Světové zdravotní asociace k dříve vysloveným přáním ...).

152. Úmluva o lidských právech a biomedicíně nijak blíže neupravuje opatření, která mohou nebo musí státy přijmout s ohledem na dříve vyslovená přání. Ani čl. 8 Úmluvy žádné požadavky nestanoví. Přestože klíčové orgány Rady Evropy vydaly stanoviska na podporu dříve vyslovených přání a předběžných prohlášení v oblasti zdravotní péče, Soud poznamenává, že vzhledem k jejich nezávazné povaze předpokládají tyto stanoviska značnou volnost uvážení států ohledně postavení a modalit těchto institutů.

153. Podle názoru Soudu výše uvedené texty odrážejí, jak složité a citlivé je zavedení a fungování systému dříve vyslovených přání (a obdobných institutů). Ve srovnávacím průzkumu provedeném pro účely nyní projednávané věci bylo zjištěno, že značný počet členských států Rady Evropy přijal zvláštní ustanovení a opatření upravující institut dříve vysloveného přání, neučinily tak však jednoduše. V dalších státech vnitrostátní právo vůbec neobsahuje ustanovení upravující tento institut. Zdá se tedy, že co se týče způsobů, jak uvést právo na život do souladu s právem na respektování autonomie pacienta prostřednictvím zohlednění dříve vysloveného přání, existuje v Evropě rozmanitá praxe. S ohledem na uvedené má Soud za to, že jak zásada přiznání závazného právního účinku dříve vyslovenému přání, tak související formální a praktické aspekty, spadají do prostoru pro volné uvážení smluvních států.

(γ) Aplikace výše uvedených zásad a úvah na projednávanou věc

– *Záruky dle vnitrostátní právního řádu*

154. Jak bylo uvedeno výše (viz bod 129), Soud zohlední při posuzování zásahu do práva stěžovatelky na respektování jejího soukromého života, který měl podobu rozhodnutí službu vykonávající soudkyně, právní a skutkový kontext, v němž bylo předmětné rozhodnutí vydáno. Právní rámec vytváří především zákon č. 41/2002, který upravuje zejména respektování autonomie pacienta. Zákon podrobně upravuje pravidla a podmínky výkonu práva pacienta svobodně a informovaně udělit, odepřít nebo odvolat souhlas s léčbou. Soud již měl příležitost posoudit ustanovení tohoto zákona upravující udělení souhlasu a dospěl k závěru, že jsou plně v souladu s odpovídajícími ustanoveními Úmluvy o lidských právech a biomedicíně (viz Reyes Jimenez, cit. výše, bod 32).

155. Ohledně nesouhlasu stěžovatelky se závěrem odvolacího soudu, který sdílí i vláda, že aby bylo odmítnutí léčby pacientem platné, musí být učiněno písemně, Soud podotýká, že požadavek písemné formy odmítnutí léčby není *per se* v rozporu s čl. 8 Úmluvy, který žádnou zvláštní formu pro udělení souhlasu nestanoví (viz Reyes Jimenez, cit. výše, bod 36). Totéž platí i pro Úmluvu o lidských právech a biomedicíně (viz čl. 5 této úmluvy a výše uvedený bod 37 její důvodové zprávy).

156. Stěžovatelka namítala, že v každém případě odmítnutí transfuze vyjádřila písemně, a to mimo jiné prostřednictvím dříve vysloveného přání, které sepsala a uložila v srpnu roku 2017 do registru Kastilie a Leónu. Význam tohoto přání ve vztahu k namítanému zásahu bude posouzen níže, Soud nicméně podotýká, že žalovaný stát, který v této oblasti uplatňuje svou pravomoc (viz bod 153), se rozhodl dříve vysloveným přáním přiznat závazný účinek a přijal konkrétní praktická opatření, aby zajistil, že pokyny pacientů budou v systému zdravotní péče na celém území státu známy a budou dodržovány. Soud zdůrazňuje, že jestliže stát v rámci volného uvážení takový systém zavedl a pacienti na něho spoléhají a řádně jej využívají, je zásadní, aby tento systém fungoval účinně a dosáhl svého účelu.

157. Za stěžejní považovala vláda úpravu omezení souhlasu podle § 9 odst. 2 písm. b) zákona č. 41/2002. Soud poukazuje na souladnost úpravy tohoto ustanovení a čl. 8 Úmluvy o lidských právech a biomedicíně, když účelem obou ustanovení je umožnit provedení nezbytného lékařského zákroku v situaci nouze, v níž je vážně a bezprostředně ohroženo zdraví pacienta a jeho souhlas nelze získat. Ustanovení § 9 odst. 2 písm. b) zákona navíc stanoví, že je-li to vzhledem k okolnostem možné, je požadována konzultace s rodinnými příslušníky pacienta nebo osobami, které k němu mají faktické vazby.

158. Stěžovatelka nenamítala, že by skutkové okolnosti případu odhalovaly nedostatky v právní úpravě zákona č. 41/2002 a souvisejících právních předpisech. S ohledem na přijatý systém dříve vyslovených přání se Španělská právní úprava jeví jako dobře rozvinutá a souladná s příslušnými ustanoveními a zásadami Úmluvy o lidských právech a biomedicíně týkajícími se autonomie pacienta. Právní kontext tohoto případu zahrnuje i příslušnou judikaturu Ústavního soudu, na níž stěžovatelka odkazovala ve vnitrostátním řízení a na kterou byl Soud upozorněn oběma stranami. Soud shledává významnou podobnost vlastní rozhodovací praxe a rozhodovací praxe Ústavního soudu, zejména co se týče otázky uznání práva svéprávného pacienta odmítnout léčbu, a to i v případě, že takové rozhodnutí může mít fatální následky. Judikatura Ústavního soudu dále s odkazem na zásadu nezbytnosti, přiměřenosti a respektu

k autonomii pacienta potvrzuje nutnost odůvodnit provedení lékařského zákroku proti vůli pacienta.

– Žádost adresovaná službu vykonávající soudkyni

159. Žádost lékařů z nemocnice v La Paz byla soudu faxem zaslána po telefonickém kontaktu se sanitkou, která krátce předtím opustila nemocnici v Sorii. Soud byl informován, že běžnou praxí nemocnice v La Paz bylo podat soudu žádost o instrukce v případech, kdy pacient odmítnutím krevní transfuze ohrožuje vlastní život; spolu se žádostí byly obvykle soudu poskytnuty veškeré relevantní informace o pacientovi. Poskytnuté informace o stěžovateli byly ale velmi omezené a opomíjely základní údaje jako její jméno nebo věk. Vláda během jednání připustila, že fax byl nepřesný, neboť uváděl, že stěžovatelka odmítá „všechny druhy léčby“. Soud poukazuje také na skutečnost, že fax uváděl, že odmítnutí léčby bylo učiněno ústně. Z uvedeného bylo možné dovodit, což soudkyně také učinila, že léčba byla odmítnuta pouze verbálně. Informace, že přechozího večera v nemocnici v Sorii sdělil lékař (MUDr. B. L.) pacientce veškeré informace o jejím stavu a možnostech léčby, že ta následně odmítla krevní transfuzi, o čemž je písemně vyhotoven záznam v dokumentu o informovaném souhlasu, nebyla soudkyni sdělena. Navzdory následným sporům ohledně podpisů na dokumentu o informovaném souhlasu je skutečnost, že stěžovatelka tento dokument dne 6. 6. 2018 podepsala, doložena ve zdravotnické dokumentaci stěžovatelky a později ji potvrdil i regionální zdravotní úřad.

160. Vláda jasně nevysvětlila, proč tato informace nebyla v žádosti podané soudkyni zahrnuta nebo na ni nebylo odkázáno. Uvedla, že při podání žádosti lékaři z nemocnice v La Paz soudu předali informace, které měli v danou chvíli k dispozici ..., z čehož lze dovodit, že si lékaři v danou chvíli nebyli vědomi skutečnosti, že stěžovatelka v nemocnici v Sorii písemně vyjádřila jednoznačné odmítnutí krevní transfuze. Soud podotýká, že ačkoli je pochopitelné, že žádost adresovaná službu vykonávající soudkyni byla podána v očekávání stěžovatelčina příjezdu do nemocnice v La Paz, absence této informace ve faxu měla zásadní vliv na rozhodování o dalším lékařském postupu ve vztahu ke stěžovateli. V systému, ve kterém, jak později potvrdil odvolací soud, musí být odmítnutí léčby vyjádřeno písemně, lze takové pochybení, které nebylo ani později napraveno, považovat za významné.

– Posouzení žádosti soudkyní vykonávající službu

161. Soudkyně měla k dispozici jen velmi omezené a neúplné informace týkající se víry stěžovatelky, velmi znepokojivých klinických příznaků, obav lékařů ohledně jejího stavu při příjezdu a skutečnosti, že slovně odmítla všechny druhy léčby. S těmito informacemi a s velmi omezeným časem soudkyně kontaktovala soudního lékaře a státní zástupkyni. Od soudního lékaře soudkyně obdržela stručnou zprávu, ve které zhodnotil informace obsažené ve faxu z nemocnice v La Paz. Soudní lékař potvrdil, že stav stěžovatelky má život ohrožující povahu. Kromě toho však soudní lékař poznamenal, že není známo, zda je v daném čase pacientka způsobilá udělit souhlas s léčbou či ji odmítnout, ani jaká konkrétní léčba jí má být v nemocnici v La Paz poskytnuta. Státní zástupkyně dospěla na základě poskytnutých informací k závěru, že neexistují spolehlivé důkazy o tom, že stěžovatelka léčbu odmítá. Doporučila povolit provedení nezbytné léčby.

162. Soud konstatuje, že zmíněné úřední osoby při posuzování situace vycházely z předpokladu, že stěžovatelka odmítla léčbu pouze ústně. Soud uznává, že nebylo známo, zda byla stěžovatelka v danou chvíli způsobilá rozhodovat. Jak bylo uvedeno výše, v případě

pochybností ohledně přání pacienta je nutné, aby bylo vynaloženo přiměřené úsilí k jejich rozptýlení (viz bod 149 výše). Soud zdůrazňuje, že si je vědom naléhavé situace, ve které se službu vykonávající soudkyně nacházela. Lékaři kladli důraz na závažnost situace a žádali o co nejrychlejší rozhodnutí, které soudkyně vydala do jedné hodiny po konzultaci se soudním lékařem a státní zástupkyní. Soud nicméně podotýká, že nebyl podniknut žádný krok k vyjasnění pochybností, které vznesl soudním lékař, a že ani v odůvodnění rozhodnutí se jimi soud nezabýval (viz následující podtitul).

– Odůvodnění rozhodnutí

163. Odůvodnění rozhodnutí soudkyně se v první řadě odvolávalo na ústavní zásady. Konkrétně odkazovalo na nález Ústavního soudu ze dne 27. 6. 1990 a zdůrazňovalo právo jednotlivce na život a povinnost orgánů veřejné moci toto právo chránit. Bylo v něm uvedeno, že toto základní právo stanovuje meze práva na svobodu náboženského vyznání. Ve druhé části odůvodnění bylo právo na život označeno jako nejvýznamnější právní hodnota. Stěžovatelka toto odůvodnění rozhodnutí kritizovala s tím, že odkazuje na již překonaný precedens.

164. Soud v prvé řadě připomíná, že při posuzování rozhodnutí soudkyně je třeba zohlednit omezení, která vyplývají z formy tohoto řízení a naléhavosti, s jakou muselo být vedeno. Za těchto okolností nebylo možné vypracovat rozsáhlé právní odůvodnění rozhodnutí. Ohledně námitky stěžovatelky Soud připomíná, že jeho pravomoc přezkoumávat dodržování vnitrostátního práva je omezená (viz bod 132 výše). Přesto však uvádí, že soudkyně v rozhodnutí odkázala na judikaturu Ústavního soudu z roku 1990 pouze částečně, neboť odkázala pouze na závěry týkající se práva na život, nikoliv na závěry týkající se práva na tělesnou a duševní integritu a s tím související důležitost souhlasu s lékařskými zákroky a způsob, jakým by měla být tato dvě práva uvedena do souladu.

165. Ve světle Úmluvy a výše uvedených zásad dospěl Soud k závěru, že odůvodnění rozhodnutí jasně vyzdvihovalo význam ochrany práva na život. Důležitost respektování práva pacienta samostatně rozhodovat o své léčbě byla však zohledněna v menší míře. Co se týče problematiky souhlasu, v rozhodnutí bylo uvedeno pouze, že soudkyně zaujala postoj o nedostatku spolehlivých důkazů o odmítnutí léčby ze strany stěžovatelky. Rozhodnutí se však vůbec nezabývalo otázkou, zda byla stěžovatelka v rozhodné době způsobilá ve vyžadované formě a ve zbývajícím čase rozhodnout o tom, zda s léčbou souhlasí či ji odmítne. S odkazem na smrtelné následky, které by mohly nastat, pokud by byla léčba odmítnuta, byla bez omezení povolena jakákoliv léčba nezbytná k záchraně stěžovatelky. Rozhodnutí tak fakticky přeneslo od okamžiku jeho vydání rozhodovací pravomoc ze stěžovatelky na lékaře.

166. Vláda zdůraznila, že soudkyně postupovala v souladu s ustanovením upravujícím situace nouze, v nichž nelze získat souhlas pacienta [§ 9 odst. 2 písm. b) zákona č. 41/2002]. Soud poznamenává, že rozhodnutí na toto ustanovení ani na žádnou jinou část dotčeného zákona neodkazovalo, nadto se nezabývalo ani otázkou, zda bylo možné konzultovat s příbuznými stěžovatelky nebo osobami, které s ní mají faktické vazby.

– Provádění rozhodnutí

167. Rozhodnutí soudkyně bylo do nemocnice v La Paz doručeno ve 13:36 hodin, tedy přibližně hodinu před příjezdem sanitky (přesný čas, kdy stěžovatelka dorazila do nemocnice v La Paz, nebylo možné zjistit). Stěžovatelka byla v 15:00 hodin převezena na operační sál a připraven k zákroku. Z informací, které má Soud k dispozici, vyplývá, že mezi zdravotnickým personálem

a stěžovatelkou neproběhla žádná komunikace ohledně chystané operace. Nebyl dodržen obvyklý postup informovaného souhlasu, o rozhodnutí soudu nebyla stěžovatelka informována. Na druhou stranu stěžovatelka znovu nevyjádřila nesouhlas s léčbou ani neodkázala na žádný dokument, který odmítnutí léčby obsahoval. V záznamech z nemocnice v La Paz je uvedeno, že stěžovatelka byla při vědomí a dle Glasgowské stupnice hloubky bezvědomí bez poruch vědomí ... Vedoucí lékař z nemocnice v La Paz, který stěžovatelku neošetřoval, během jednání dne 10. 1. 2024 vysvětlil, že vzhledem k závažnému oslabení stěžovatelky nebylo možné předpokládat, že byla dostatečně lucidní na to, aby byla způsobilá odmítnout transfuzi krve, a že v daném okamžiku nebylo možné provést potřebné testy. Naopak odvolací soud vycházel ze závěru, že stěžovatelka byla v době zákroku způsobilá svobodně vyjádřit svou vůli ... Podle vlády nebylo možné ověřit existenci dříve vysloveného přání a ověřit jeho obsah.

168. Soud není schopen sám posoudit, zda byla stěžovatelka při příjezdu do nemocnice v La Paz způsobilá udělit souhlasit s léčbou či ji odmítnout. V tomto řízení se Soud zaměřuje na proces, v němž bylo o léčbě stěžovatelky rozhodováno, přičemž se znepokojením konstatuje, že otázka způsobilosti stěžovatelky nebyla v rozhodovacím procesu vůbec zohledněna. Soud rovněž nemůže přehlédnout, že k provedení zákroku došlo neprodleně po jeho povolení.

– Přezkum rozhodnutí

169. Stěžovatelka podala žalobu na zrušení rozhodnutí a zároveň podala proti rozhodnutí odvolání. Následně podala stížnost k Ústavnímu soudu, který ji stručně odmítl pro zjevnou absenci porušení základního práva.

170. Soud se zaměří na odvolání stěžovatelky, neboť se jedná o významnější rozhodnutí. Odvolací soud přezkoumal zákonnost rozhodnutí ze dne 7. 6. 2018 především z hlediska zákona č. 41/2002. Zaujal stanovisko, že stěžovatelka byla způsobilá projevit svou vůli. Vláda uvedla, že toto stanovisko nelze považovat za skutkové zjištění týkající se míry lucidity stěžovatelky v rozhodné době. Soud poznamenává, že závěr odvolacího soudu nebyl výsledkem hodnocení důkazů týkajících se stavu stěžovatelky; v žádném bodě soudního řízení tedy nebylo zkoumáno, zda kognitivní schopnosti stěžovatelky byly či nebyly sníženy. Soud dále podotýká, že přijetím tohoto stanoviska byla věc vyňata z působnosti § 9 odst. 2 písm. b) zákona č. 41/2002, který vychází z předpokladu, že souhlas pacienta s léčbou nelze získat. Stejně tak vyňal odvolací soud věc z působnosti § 11 tohoto zákona o dříve vysloveném přání, které vychází z předpokladu, že pacient není způsobilý vyjádřit své přání. Odvolací soud posoudil dříve vyslovené přání stěžovatelky za daných okolností jako nepoužitelné.

171. Protože souhlas musel být udělen v písemné formě, omezil se odvolací soud na konstatování, že nemůže učinit žádný závěr o tom, zda stěžovatelka s léčbou souhlasila nebo ji odmítla, neboť na kopii dokumentu o informovaném souhlasu absentuje podpis stěžovatelky. Z toho důvodu odvolací soud potvrdil zákonnost rozhodnutí a odvolání zamítl.

– Celkové zhodnocení rozhodovacího procesu

172. Ve světle výše uvedeného a s přihlédnutím k vnitrostátnímu právnímu kontextu provede Soud celkové zhodnocení rozhodovacího procesu jako celku (viz bod 129 výše). Jak již bylo zmíněno, vnitrostátní rámec zajišťující respektování autonomie pacienta ve španělském zdravotním systému se jeví jako dobře propracovaný a jako takový nebyl stěžovatelkou zpochybněn. Lze říci, že představuje rozumné vyvážení základních práv pacientů, odpovídajících povinností státu a důležitých veřejných zájmů. Stěžovatelka na tuto úpravu

spoléhala a podnikla příslušné kroky k tomu, aby jasně vyjádřila svůj nesouhlas s podáním krevní transfuze, což pro ni má hluboký náboženský význam. Poté, co jí byla v roce 2017 stanovena diagnóza, přijala preventivní opatření spočívající v registraci dříve vysloveného přání. Učinila tak proto, aby její přání týkající se transfuze krve bylo známo a respektováno lékaři v případě, že by nastala situace, v níž by nebyla způsobilá projevit svou vůli. Dokument obsahující dříve vyslovené přání byl přístupný prostřednictvím elektronického systému užívaného zdravotními poskytovateli v Kastilii a Leónu i prostřednictvím Národního registru. Po jejím přijetí v nemocnici v Sorii a před převozem do nemocnice v La Paz byl její odmítavý postoj k transfuzi vyjádřen v požadované písemné formě, tato skutečnost byla zaznamenána v její zdravotní dokumentaci. Jak uvedla vláda ve svých podáních, její přání bylo jednoznačně známo a bezvýhradně respektováno v době, kdy byla v péči nemocnice v Sorii. Dále bylo potvrzeno, že odmítnutí léčby, které bylo řádně učiněno způsobilým pacientem, je za normálních okolností ve španělském systému vždy respektováno.

173. Vláda dále poukázala na skutečnost, že nemocnice v La Paz se nachází v jiném autonomním společenství, a to v Madridu. Soud nepochybuje o tom, že obě nemocnice se při péči o stěžovatelku snažily spolupracovat. Soudu nebyl sdělen přesný obsah zdravotní dokumentace stěžovatelky, která byla předána z nemocnice v Sorii do nemocnice v La Paz ... Vláda rovněž nevysvětlila, proč nebyli lékaři v přijímající nemocnici plně informováni o písemném odmítnutí transfuze krve ze strany stěžovatelky. V době, kdy dorazila sanitka se zdravotní dokumentací stěžovatelky, již bylo soudem povoleno bez omezení provést lékařský zákrok nezbytný k ochraně života a tělesné integrity stěžovatelky (... bod 165 výše).

174. Dříve vyslovené přání stěžovatelky přístupné jak v Kastilském a Leónském, tak i v Národním registru, nebylo v komunikaci mezi oběma nemocnicemi zřejmě vůbec zmíněno. Vzhledem k tomu, co bylo v tomto řízení objasněno o možných dopadech stavu stěžovatelky (těžké anémii) na luciditu člověka, a vzhledem k závaznosti dříve vysloveného přání podle vnitrostátního práva, se Soudu jeví, že informace o existenci dříve vysloveného přání by byla při organizaci převozu stěžovatelky pro lékařský tým v nemocnici v La Paz vysoce relevantní.

175. Klíčový prvek v této věci představuje zapojení službu vykonávajícího soudce, což je při péči o pacienta, který odmítá transfuzi krve, dle výše uvedeného standardní postup nemocnice v La Paz ... Soud uznává významnou roli vnitrostátních soudů při řešení sporů nebo poskytování právních názorů týkajících se poskytování zdravotní péče. To je patrné například z výše uvedené věci Glass, ve které právě absence zapojení soudů do řešení sporu mezi lékaři a rodinou pacienta byla důvodem pro konstatování porušení čl. 8 (význam přikládáný soudním opravným prostředkům v jiném kontextu viz Lambert a ostatní, cit. výše). Přínos soudního rozhodování o choulostivých otázkách vyvstávajících v situacích nouze však bude nutně záviset na informacích, které jsou rozhodujícímu orgánu poskytnuty, nebo které si může sám obstarat. Během jednání dne 10. 1. 2024 bylo vysvětleno, že zavedenou praxí nemocnice v La Paz je poskytnout v žádosti adresované službu vykonávajícímu soudci všechny relevantní informace o pacientovi v takovém rozsahu, aby byl soudce schopen žádost náležitě posoudit, a že v některých případech v minulosti bylo rozhodnuto tak, že odmítnutí léčby pacientem je třeba respektovat. Dále bylo vysvětleno, že nyní projednávaný případ byl neobvyklý právě proto, že lékaři v nemocnici v La Paz měli v době podání žádosti k dispozici jen velmi omezené informace. Bez ohledu na rozsah informací, kterými lékaři disponovali, však zůstává podstatnou skutečností, že soudkyně rozhodovala za základě neúplně zjištěného skutkového stavu.

176. Jak bylo připomenuto výše, v rozhodovacích procesech, které zasahují do práva na respektování soukromého života, musí být dostupné procesní záruky. Judikatura *inter alia* odkazuje na význam náležitého respektování dotčených zájmů a na nutnost zapojit dotčenou osobu do rozhodovacího procesu do takové míry, aby byla zajištěna potřebná ochrana jejích zájmů. Uvedená kritéria se posuzují s ohledem na okolnosti případu a povahu přijatého rozhodnutí. Zvláštností tohoto případu je, že právo, kterého se stěžovatelka nyní dovolává, vyvstalo spolu s jejím právem na život, což vyžadovalo zohlednění obou práv. Soud připouští, že praktická možnost zapojit stěžovatelku do rozhodovacího procesu (řízení před službu vykonávající soudkyni), byla vzhledem k okolnostem a míře naléhavosti situace výrazně omezena. To rovněž značně limitovalo možnosti soudkyně dále zjišťovat informace o skutečnostech, které jí byly předloženy. O to důležitější však bylo poskytnout soudkyni dostatečné skutkové podklady pro rozhodnutí, které mělo pro stěžovatelku v každém případě mimořádně závažné důsledky.

177. Je zřejmé, že soudkyně byla dostatečně informován ohledně bezprostředního ohrožení života stěžovatelky. Na druhou stranu informace ohledně jejího odmítnutí léčby byly nesprávné (viz bod 159 výše), neúplné a neodkazovaly ani na dokument o informovaném souhlasu, ani na dříve vyslovené přání. Soud vzal na vědomí argument vlády, že rozhodnutí stěžovatelky z předchozího dne nelze automaticky považovat za její poslední slovo, neboť bylo přijato v době, kdy bylo uvažováno o možnosti alternativní léčby v přijímající nemocnici v La Paz. Vláda na jednání uvedla, že někteří pacienti nemocnice v La Paz své rozhodnutí o odmítnutí léčby změnili, když si uvědomili, že je jejich život v ohrožení. Stěžovatelka naopak uvedla, že by bez ohledu na následky setrvala věrná učení své víry. Soud by rád zdůraznil, že v tomto případě se jedná o právo způsobilého pacienta samostatně rozhodovat o své léčbě. To samozřejmě zahrnuje jak svobodu změnit své rozhodnutí, tak na něm trvat. Otázka, zda byla stěžovatelka způsobilá učinit takové rozhodnutí je zcela zásadní, neboť záznamy obsahují dokument o dříve vysloveném přání, kterým mělo být zajištěno, že její odmítnutí krevní transfuze zůstane platné v situaci, v níž by stěžovatelka nebyla způsobilá takové rozhodnutí učinit podle španělského práva. Přesto tato otázka nebyla od počátku soudkyni předložena. Ačkoliv na ni soudní lékař ve svém vyjádření částečně upozornil, v rozhodnutí nebyla explicitně adresována. Vydáním povolení provést nezbytnou léčbu bez nutnosti získat souhlas byla tato otázka implicitně zodpovězena záporně. Soud dále podotýká, že nebylo zmíněno ani ochranné opatření stanovené vnitrostátním právem v případě, že nelze získat souhlas pacienta, tj. konzultace s rodinnými příslušníky či osobami s faktickými vazbami na pacienta [§ 9 odst. 2 písm. b) zákona č. 41/2002]. Tento krok nebyl učiněn ani po doručení rozhodnutí nemocnici v La Paz.

178. Pokud jde o přezkum rozhodnutí přijatého v odvolacím řízení, Soud poznamenává, že v této fázi dostala stěžovatelka první příležitost být vyslechnuta soudními orgány, a jak bylo uvedeno výše, napadla jak skutkový základ, tak zákonnost napadeného rozhodnutí ... Dvě klíčové otázky rozhodnutí odvolacího soudu, otázka způsobilosti stěžovatelky a otázka absence podpisu na dokumentu o informovaném souhlasu, byly zmíněny výše (viz bod 170–171).

179. Ohledně první otázky Soud konstatuje, že závěr odvolacího soudu, že stěžovatelka byla způsobilá svobodně rozhodnout, zda přijme či odmítne krevní transfuzi, vyvolává otázku, proč bylo povolení k léčbě vydáno bez omezení, jako by existoval důvod domnívat se, že v té době již ztratila způsobilost rozhodovat. Jak již bylo uvedeno, aniž by o tom stěžovatelka věděla, v důsledku rozhodnutí jí byla odňata pravomoc rozhodnout o své léčbě. Soudu není zřejmé, jak uvedené zapadá do vnitrostátního rámce, jako je ten ve Španělsku, který klade velký důraz na respektování přání způsobilého pacienta.

180. Pokud jde o druhou otázku, odvolací soud vzal na vědomí, že chybějící podpis nebyl stěžovatelkou vysvětlen. Tuto záležitost dále nezkoumal, proto zůstala nevyřešena. Ani nyní, navzdory dalším tvrzením účastníků řízení, zůstává nejasné, jak se stalo, že na verzi dokumentu, kterou stěžovatelka získala pro účely odvolacího řízení od veřejné nemocnice, ve které byla léčena, chyběl její podpis. Skutečnost, že tento dokument podepsala v daný den, potvrzují oba účastníci řízení, lékařské záznamy i regionální zdravotní úřad. Vzhledem k tomu, že podle vnitrostátního rámce je vyžadováno, aby odmítnutí léčby bylo vyjádřeno písemně, a přezkum rozhodnutí soudkyně byl založen na tomto závěru, je pro Soud obtížné pochopit, proč tak zásadní otázka nakonec zůstala příslušným soudem neobjasněna. Kromě toho se Soudu jeví, že ze stanoviska, které zaujal odvolací soud ohledně způsobilosti stěžovatelky rozhodnout o své léčbě, by mělo vyplývat, že jí měla být dána možnost učinit rozhodnutí v požadované písemné formě. K tomu však nebylo přihlédnuto. Ústavní soud ústavní stížnost odmítl, obě výše uvedené otázky proto nebyly do konce vnitrostátního řízení vyřešeny.

181. Soud oceňuje, že jednání pracovníků obou nemocnic vůči stěžovateli v předmětný den bylo v souladu se základní normou lékařského povolání motivováno v první řadě zájmem zajistit účinnou léčbu pacientce, která byla v jejich péči. Nezpochybňuje hodnocení závažnosti stavu stěžovatelky v daném okamžiku, naléhavosti potřeby její léčby a zvážení medicínských možností, které byly za daných okolností k dispozici. Nezpochybňuje ani to, že stěžovatelka byla toho dne zachráněna.

182. Povolení soudkyně provést jakýkoliv nezbytný zákrok však bylo výsledkem rozhodovacího procesu, který byl ovlivněn opomenutím podstatných informací o dokumentaci obsahující přání stěžovatelky, které bylo písemně zaznamenáno v různých formách a v různých časových obdobích. Vzhledem k tomu, že stěžovatelka ani nikdo jí blízký nevěděl o rozhodnutí soudkyně, nebylo ani teoreticky možné toto opomenutí napravit. Ani tato otázka, ani otázka její způsobilosti rozhodovat, nebyly v následném řízení dostatečně řešeny. Vzhledem k tomu nelze dospět k závěru, že vnitrostátní systém adekvátně reagoval na stížnost stěžovatelky, že její přání bylo nesprávně přehlíženo (viz Reyes Jimenez, cit. výše, bod 37–38; a bod 138 výše).

– Závěr

183. Podle názoru Soudu výše uvedené nedostatky (viz body 172–182) naznačují, že namítaný zásah byl výsledkem rozhodovacího procesu, který v tomto případě dostatečně nerespektoval autonomii stěžovatelky chráněnou čl. 8, kterou uplatňovala v souvislosti s učením svého náboženství.

184. Z toho vyplývá, že v případě stěžovatelky došlo k porušení práva na respektování soukromého života podle čl. 8 Úmluvy ve světle čl. 9.

Z TĚCHTO DŮVODŮ SOUD

1. *Prohlašuje* stížnost za přijatelnou;

2. *Rozhoduje* jednomyslně, že došlo k porušení čl. 8 ve světle čl. 9 Úmluvy;

3. *Rozhoduje* devíti hlasy proti osmi, že žalovaný stát je povinen stěžovatelce zaplatit ve lhůtě tří měsíců částku 12 000 EUR (dvanáct tisíc eur) ... jako náhradu nemajetkové újmy;

4. *Rozhoduje* jednomyslně, že žalovaný stát je povinen zaplatit stěžovateli do tří měsíců částku 14 000 EUR (čtrnáct tisíc EUR) ... jako náhradu nákladů řízení.

(...)

(zpracovala Mgr. Tereza Zindulková)

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA
PÁTÁ SEKCE
9. 1. 2024
VĚC RAMADAN PROTI FRANCII
(rozhodnutí ve věci Ramadan proti Francii,
stížnost č. 23443/23)

Šíření informací o identitě oběti sexuálního násilí

Dotčené články Úmluvy:

čl. 10

čl. 35

Odkazy na českou právní úpravu:

§ 2 odst. 4 písm. d) zákona č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů

§ 43 a násl. zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád

§ 8b zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád

Klíčová slova:

Oběť sexuálního násilí – podmínky přijatelnosti – šíření informací – svoboda projevu/sdělovací prostředky

Autorský komentář:

Posuzovaná věc je zajímavá z toho důvodu, že Soud pečlivě rozvedl, z jakých důvodů francouzské soudy nepochybily, jestliže shledaly, že stěžovatel, že *šířil informace o totožnosti oběti sexuálního napadení a že se na šíření těchto informací podílel jako autor knihy*, zasáhl do práva na ochranu totožnosti oběti ve smyslu skutkové podstaty trestného činu podle čl. 39e zákona o svobodě tisku. Ztotožnil se i se závěry, které francouzské soudy obou stupňů v tomto konkrétním případě učinily, což vedlo k závěru, že prohlásil stížnost za nepřijatelnou.

Za pozornost v této věci stojí zejména vymezení pojmu „oběť“, jímž se francouzské soudy zabývaly, se závěrem, že Soud nepřisvědčil tvrzení stěžovatele, že v případě neexistence odsuzujícího trestního rozsudku nemůže postižená osoba tvrdit, že je „obětí“ ve smyslu zákona o svobodě tisku. Soud k tomu konstatoval, že i když taková osoba „nebyla uznána za oběť sexuálního napadení nebo sexuálního obtěžování, neboť soudní vyšetřování stále probíhá a dosud nebyl vynesena pravomocný odsuzující rozsudek“, je důležité, že „pojem ‚oběť‘ se používá k označení osoby, která se jako taková představuje a v případě, že se stane účastníkem adhezního řízení, prohlašuje, že byla poškozena jednáním, kvůli kterému se domáhá trestního stíhání nebo se k němu připojila“. Soud přisvědčil francouzským soudům že pojem „oběť“ „se nutně vztahuje na jakoukoli osobu, která se sama jako taková označuje“ (srov. bod 30 komentovaného rozhodnutí).

Rovněž v bodě 30 byl podán v určitém směru návod, jak aplikovat zpřesňování zákona soudním výkladem, k čemuž Soud uvedl, že „pravidlo, jestliže je postupně upřesňováno soudním výkladem od případu k případu, není samo o sobě neslučitelné s požadavkem předvídatelnosti

zákona, pokud je výsledek v souladu s podstatou trestného činu a je rozumně předvídatelný“. Důležité bylo, že „sporný zásah byl vymezen dostatečně jasně a přesně, aby jeho výklad, který spadá do pravomoci trestního soudu, byl možný bez rizika svévole“.

Podstatnou otázkou, již se toto rozhodnutí zabývalo, avšak v zásadě již s odkazy na rozsudek ve věci *Perinçek* proti Švýcarsku, č. 27510/08, body 131 až 136, je předvídatelnost zkoumaného trestného činu z hledisek a požadavků čl. 10 odst. 2 Úmluvy, protože jde (u trestného činu podle § 39a francouzského zákona) o ustanovení, které nutně zasahuje do svobody projevu stěžovatele. Současně však Soud považoval za správné, že „Kasační soud poté, co konstatoval, že zásah byl jasně a přesně definován zákonem a že sledoval alespoň jeden z legitimních cílů uvedených v tomto ustanovení, s odkazem na rozsudky *Pfeifer* (rozsudek ze dne 15. 11. 2007, č. 12556/03) a *Kurier Zeitungsverlag und Druckerei GmbH* (rozsudek ze dne 17. 1. 2012, č. 3401/07), připomněl, že pověst osoby, i když je kritizována v rámci veřejné diskuse, tvoří součást její osobní identity a morální integrity, a vztahuje se proto na její soukromý život ve smyslu čl. 8 Úmluvy, stejně jako identita oběti sexuálního násilí“. Zdůraznil, že vzhledem k tomu, že právo na respektování soukromého života a právo na svobodu projevu mají stejnou normativní hodnotu, je úkolem příslušného soudce, aby v případě střetu hledal spravedlivou rovnováhu mezi těmito dvěma právy.

S ohledem na uvedená konstatování je toto rozhodnutí přínosné a je třeba ho brát v potaz právě v případech obětí sexuálního násilí, které bývají probírány v médiích (srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 10. 7. 2024 sp. zn. 8 Tz 18/2024, v návaznosti na nález Ústavního soudu ze dne 19. 3. 2025, sp. zn. Pl. ÚS 17/2024), a stávají se předmětem zájmu veřejnosti, která k nim nebývá vždy šetrná, a proto je třeba zajistit účinnou ochranu jejich identity.

(JUDr. Milada Šámalová)

SKUTKOVÝ STAV

V únoru 2018 zahájil vyšetřující soudce pařížského tribunal de grande instance proti stěžovateli soudní vyšetřování mimo jiné pro několik případů znásilnění zranitelných osob. V březnu 2018 se k řízení připojila X. jako poškozená. Dne 6. 9. 2019 zmínil stěžovatel jméno X. v tiskové zprávě oznamující chystané vydání jeho knihy (v níž se jméno X. taktéž objevilo) a v televizním rozhovoru.

Stěžovatel poukazoval na to, že příjmení a jméno X. bylo v dubnu a červnu zveřejněno na internetové stránce a v různých sdělovacích prostředcích v několika zemích. Dodal, že si X. pod pseudonymem založila blog a že na Twitteru a Facebooku zveřejnila fotografii svého obličeje a spojila ji se svým pseudonymem. Měla též zahájit kampaň za účelem získání finančních prostředků pro hájení svých zájmů v rámci probíhajícího trestního řízení, kde bylo uvedeno její skutečné jméno.

Paní X. podala návrh na vydání předběžného opatření, kterým se domáhala odstranění informací poukazujících na její totožnost z tiskové zprávy a zákazu prodeje knihy. Nebylo jí však vyhověno a kniha dne 11. 9. 2019 vyšla.

V říjnu 2019 podala X. trestní oznámení z důvodu zveřejnění totožnosti oběti sexuálního napadení. V listopadu 2022 uznal tribunal judiciaire v této souvislosti vinným zejména vydavatele i stěžovatele. Stěžovatel se měl dopustit toho, že dne 6. 9. 2019 šířil informace o totožnosti oběti sexuálního napadení a že se na šíření těchto informací podílel jako autor

knihy vydané dne 11. 9. 2019. Stěžovateli i vydavateli byl uložen peněžitý trest a povinnost poskytnout oběti odškodnění.

Rozhodnutí bylo potvrzeno odvolacím soudem, který však snížil výši peněžitého trestu uloženého stěžovateli i vydavateli. Zohlednil, že se sice vědomě rozhodli šířit totožnost X., aniž by získali její písemný souhlas, ale její totožnost neodhalili, neboť tato již dříve byla zveřejněna nebo šířena sdělovacími prostředky a X. sama přispěla ke své identifikaci. Snížil také výši odškodnění, když zohlednil, že se X. podílela na zveřejnění své podoby a že nepředložila podklady, které by soudu umožnily posoudit dopad událostí na její osobní život a zdraví. Stěžovatel následně podal dovolání, které však bylo Kasačním soudem zamítnuto.

PŘÁVNÍ POSOUZENÍ

20. Stěžovatel s odkazem na čl. 10 Úmluvy napadá své odsouzení na základě čl. 39e zákona ze dne 29. 7. 1881 o svobodě tisku.

21. Stěžovatel namítá porušení čl. 10 Úmluvy, podle kterého:

„1. Každý má právo na svobodu projevu. Toto právo zahrnuje svobodu zastávat názory a přijímat a rozšiřovat informace nebo myšlenky bez zasahování státních orgánů a bez ohledu na hranice (...).

2. Výkon těchto svobod, protože zahrnuje i povinnosti a odpovědnost, může podléhat takovým formalitám, podmínkám, omezením nebo sankcím, které stanoví zákon a které jsou nezbytné v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, územní celistvosti nebo veřejné bezpečnosti, ochrany pořádku a předcházení zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky, ochrany pověsti nebo práv jiných, zabránění úniku důvěrných informací nebo zachování autority a nestrannosti soudní moci.“

22. Stěžovatel se domnívá, že jeho odsouzení představuje nepřiměřený zásah do jeho svobody projevu. Zdůrazňuje, že sporné výroky je třeba zkoumat ve světle okolností a celkového kontextu případu, zejména mediálního pokrytí soudního řízení, v jehož rámci byly proneseny. Odkazuje na rozsudky Mor proti Francii (rozsudek ze dne 15. 12. 2011, č. 28198/09, bod 56) a Morice proti Francii (rozsudek velkého senátu ze dne 23. 4. 2015, č. 29369/10, body 162 a 138), v nichž Soud rozhodl, že pokud je případ pokrytý v médiích z důvodu závažnosti skutečností a osob, kterých se mohou týkat, není možné potrestat advokáta za porušení důvěrnosti vyšetřování, pokud pouze poskytl osobní prohlášení o informacích, které již byly známy novinářům a které se tito chystali šířit s těmito komentáři nebo bez nich.

23. Tvrdí, že poté, co byl obviněn, vzat do vazby a pomlouván v rámci štvavé a usvědčující mediální kampaně, a když se X. rozhodla veřejně mluvit o probíhajícím řízení tím, že ho jmenovitě očernila, neměl jinou možnost, než se veřejně obhájit. Zbavit ho jakékoli možnosti zmínit se o identitě X., když byla známa tisku a veřejnosti, by se rovnalo tomu, že by byl jako obviněná osoba zbaven jakékoli možnosti diskutovat o důvěryhodnosti osoby X.

24. Stěžovatel rovněž namítá vágnost čl. 39e zákona o svobodě tisku a rozporuplné odůvodnění rozsudku Kasačního soudu. Zaprvé kritizuje nepřesnost slova „oběť“ – tvrdí, že vzhledem k probíhajícímu soudnímu vyšetřování X. nebyla uznána za oběť sexuálního napadení nebo sexuálního obtěžování – skutečnost, že zákon nespecifikuje podmínky požadovaného písemného svolení a neuvádí, zda musí být toto svolení obnoveno pro každé zveřejnění; a skutečnost, že „vymezení působnosti článku je ... ignorováno, neboť pojem šíření nemá stanoven žádný rozsah“. K druhému bodu poznamenává, že Kasační soud si protiřečil, když na jedné straně konstatoval, že X. neustále skrývala svůj rodinný stav, a na druhé straně, že uvedla

své jméno v internetové kampani, kterou vytvořila a na které šířila fotografie, které přispěly k její identifikaci. Také spatřuje porušení zásady striktního výkladu trestního práva v závěru Kasačního soudu, podle kterého úmyslem čl. 39e zákona o svobodě tisku nebylo chránit pouze „uznané oběti“.

25. Soud uvádí, že odsouzení stěžovatele za šíření jména X. představuje zásah do výkonu jeho práva na svobodu projevu. Připomíná, že takový zásah je v rozporu s Úmluvou, pokud nesplňuje požadavky druhého odstavce čl. 10 Úmluvy, a konkrétně, pokud není „stanoven zákonem“, není veden jedním nebo více cíli, které jsou podle tohoto odstavce legitimní, a pokud není „nezbytný v demokratické společnosti k jejich dosažení“.

26. K prvnímu bodu Soud poznamenává, že stěžovatel nezpochybňuje, že sporný zásah měl právní základ ve francouzském právu. Měl oporu v čl. 39e zákona o svobodě tisku, jehož dostupnost nebyla zpochybněna.

27. Argumentace stěžovatele se v tomto ohledu omezuje na otázku, zda je čl. 39e zákona o svobodě tisku dostatečně předvídatelný z hlediska požadavků čl. 10 odst. 2 Úmluvy.

28. Soud v této souvislosti odkazuje na obecné zásady uvedené zejména v rozsudku ze dne 15. 1. 2015, Perinçek proti Švýcarsku, č. 27510/08, body 131 až 136:

a) Za „zákon“ lze považovat pouze normu, která je formulována s dostatečnou mírou přesnosti, aby umožnila dotčené osobě uzpůsobit své chování; osoba musí být schopna předvídat, v případě potřeby i s využitím právní pomoci, v míře přiměřené okolnostem případu následky, které mohou být s daným jednáním spojeny. Tyto následky však nemusí být předvídatelné s absolutní jistotou, která je, jak ukázala zkušenost, nedosažitelná.

b) I v případech, kdy zásah do práva stěžovatelů na svobodu projevu měl podobu trestního „postihu“, Soud uznal, že při tvorbě zákonů nelze dosáhnout absolutní přesnosti, zejména v oblastech, kde se situace mění v závislosti na převládajících názorech ve společnosti. Připustil, že potřeba vyhnout se rigiditě a přizpůsobit se měnícím se okolnostem znamená, že mnoho zákonů používá formulace různého stupně vágnosti, jejichž výklad a aplikace závisí na praxi.

c) Pojem „zákon“ použitý v čl. 10 odst. 2 a dalších člancích Úmluvy odpovídá pojmu „zákon“ v čl. 7, který je v tomto případě obzvláště relevantní. Podle ustálené judikatury Soudu ve vztahu k čl. 7 je požadavek, aby zákon jasně vymezoval trestné činy, splněn, pokud jednotlivec může ze znění daného ustanovení – v případě potřeby s pomocí jeho výkladu soudy – zjistit, které jednání a opomenutí zakládá trestní odpovědnost. Článek 7 nezakazuje postupné upřesňování pravidel trestní odpovědnosti soudním výkladem případ od případu, pokud je výsledek v souladu s podstatou trestného činu a je rozumně předvídatelný.

d) Soud rovněž s odkazem na čl. 9, 10 a 11 Úmluvy rozhodl, že právní ustanovení není v rozporu s požadavkem předvídatelnosti pouze proto, že umožňuje více než jeden výklad. V souvislosti s čl. 7 a 10 uvedl, že význam jakéhokoli právního předpisu zavádějícího nové trestné činy bude vždy představovat prvek nejistoty, dokud nebude vyložen a aplikován trestními soudy.

e) Ve věci plynoucí z individuální stížnosti podle čl. 34 Úmluvy není úkolem Soudu abstraktně zkoumat vnitrostátní právo, ale posoudit, zda způsobem, jakým bylo použito na stěžovatele, došlo k porušení Úmluvy.

29. První odstavec čl. 39e zákona o svobodě tisku stanoví, že „za šíření informací o totožnosti oběti sexuálního napadení nebo sexuálního obtěžování nebo její podobizny, pokud je možné ji identifikovat, jakýmkoli způsobem a bez ohledu na médium, se uloží peněžitý trest ve výši 15 000 EUR“, a v druhém odstavci dodává, že tato ustanovení „se nepoužijí, pokud oběť poskytla písemný souhlas“.

30. Po posouzení této otázky ve světle okolností případu je Soud přesvědčen, že stěžovatel mohl předvídat, že zmínkou jména X. v září 2019 v tiskové zprávě, v rozhovoru a v knize „šířil“ identitu X. ve smyslu čl. 39e zákona o svobodě tisku. Rovněž se domnívá, že nemohl nevědět, že podmínka stanovená v druhém odstavci nebyla splněna, neboť neměl žádné písemné svolení od dotčené osoby. Pokud jde o údajnou nepřesnost pojmu „oběť“, Soud poznamenává, že X. se v březnu 2018 stala poškozenou osobou v rámci soudního vyšetřování zahájeného proti stěžovateli, čímž se v řízení dostala do postavení osoby, která „osobně utrpěla újmu přímo způsobenou trestným činem“ ve smyslu čl. 2 trestního řádu ... a tedy obětí činů trestní povahy, které byly předmětem řízení. Pokud jde o tvrzení stěžovatele, že v případě neexistence odsuzujícího trestního rozsudku nemůže X. tvrdit, že je „obětí“ ve smyslu zákona o svobodě tisku, Soud může pouze konstatovat, že X. v této fázi nebyla uznána za oběť sexuálního napadení nebo sexuálního obtěžování, neboť soudní vyšetřování stále probíhá a dosud nebyl vynesena pravomocný odsuzující rozsudek. Odkazuje však na závěry vnitrostátních soudů v tomto bodě a konstatuje, že *tribunal judiciaire* upřesnil, že „samotná skutečnost, že [X.] tvrdí, že je obětí jednání, na které se vztahuje trestní zákoník jako na sexuální napadení nebo sexuální obtěžování, naplňuje podmínky stanovené v daném textu, [neboť] trestní řád opakovaně odkazuje na pojem „oběť“, který se používá k označení osoby, která se jako taková představuje, a v případě, že se stane účastníkem adhezního řízení, prohlašuje, že byla poškozena jednáním, kvůli kterému se domáhá trestního stíhání nebo se k němu připojila“ ... Odvolací soud v Paříži ... a poté Kasační soud ... potvrdily, že pojem „oběť“ „se nutně vztahuje na jakoukoli osobu, která se sama jako taková označuje“. Je třeba připustit, že v projednávané věci Kasační soud poprvé rozhodoval o významu, který je třeba přikládat pojmu „oběť“ v souvislosti s použitím čl. 39e zákona o svobodě tisku. Jak však bylo uvedeno výše, skutečnost, že pravidlo je postupně upřesňováno soudním výkladem případ od případu, není sama o sobě neslučitelná s požadavkem předvídatelnosti zákona, pokud je výsledek v souladu s podstatou trestného činu a je rozumně předvídatelný. Soud nevidí důvod domnívat se, že tomu tak v tomto případě není, a odchýlit se od závěru Kasačního soudu, že sporný zásah byl „vymezen dostatečně jasně a přesně, aby jeho výklad, který spadá do pravomoci trestního soudu, byl možný bez rizika svévole“.

31. Soud proto konstatuje, že vnitrostátní soudy správně usoudily, že X. musí být považována za oběť ve smyslu čl. 39e zákona o svobodě tisku.

32. Sporný zásah byl tedy stanoven zákonem.

33. Pokud jde o sledovaný legitimní cíl – chránit důstojnost a soukromý život oběti sexuálního trestného činu a zabránit nátlaku, který je na ni vyvíjen ... – jedná se o „ochranu pověsti nebo práv jiných“ ve smyslu druhého odstavce čl. 10, a konkrétně práv X.

34. Zbývá stanovit, zda sporný zásah byl k dosažení tohoto cíle nezbytný v demokratické společnosti.

35. Soud odkazuje na obecné zásady uvedené zejména ve výše citovaném rozsudku *Perinçek* (body 196–199). Z nich zejména vyplývá, že úkolem Soudu při výkonu své kontroly není nahradit příslušné vnitrostátní soudy, ale ověřit slučitelnost rozhodnutí, která tyto soudy vydaly při výkonu své posuzovací pravomoci, s čl. 10. Sporný zásah posuzuje ve světle všech okolností případu s cílem stanovit, zda byl přiměřený sledovanému legitimnímu cíli a zda se důvody, které vnitrostátní orgány uvedly k jeho ospravedlnění, jeví jako relevantní a dostatečné. Přitom se musí ujistit, že vnitrostátní orgány použily pravidla, která jsou v souladu se zásadami zakotvenými v čl. 10 a navíc jsou založeny na přijatelném posouzení relevantních skutečností. Na druhou stranu, pokud musí být právo na svobodu projevu vyvažováno právem na respektování soukromého života jako v projednávaném případě, musí existovat vážné důvody, aby Soud nahradil názor vnitrostátních orgánů svým posouzením, pokud toto vyvažování vnitrostátními orgány bylo provedeno s respektem ke kritériím stanovenými judikaturou Soudu.

36. Soud také na jedné straně rozhodl, že čl. 10 odst. 2 Úmluvy ponechává jen malý prostor pro omezení svobody projevu v otázkách obecného zájmu nebo v oblasti projevů politické (*Perinçek*, bod 197) či aktivistické povahy (rozsudek ze dne 7. 11. 2006, *Mamère proti Francii*, č. 12697/03, bod 20), v důsledku čehož je prostor pro uvážení o nezbytnosti zásahu do výkonu této svobody omezený (tamtéž); na druhé straně mají smluvní státy širší prostor pro uvážení, pokud se sporné výroky netýkají věci obecného zájmu [viz rozsudek ze dne 9. 2. 2023, C8 (Canal 8) proti Francii, č. 58951/18 a 1308/19, bod 84].

37. V daném případě se ukázalo, že stěžovatel šířením totožnosti X. neměl v úmyslu účastnit se debaty o věci obecného zájmu, ale chtěl se veřejně bránit proti obviněním ze sexuálních trestných činů, která proti němu byla vznesena ... Žalovaný stát měl proto širší prostor pro uvážení.

38. Soud dále poznamenává, že *tribunal judiciaire* ve svém rozsudku ze dne 6. 11. 2022 ... poté, co shledal, že byly naplněny znaky skutkové podstaty trestného činu podle čl. 39e zákona o svobodě tisku, ověřil, zda by odsouzení stěžovatele na tomto základě porušilo jeho právo na svobodu projevu zaručeného čl. 10 Úmluvy. Poté, co zjistil, že představuje zásah do výkonu tohoto práva, se přesvědčil, že je stanoven zákonem, sleduje legitimní cíl ve smyslu druhého odstavce čl. 10 a představuje přiměřený prostředek k dosažení tohoto cíle. V tomto posledním bodě *tribunal judiciaire* v reakci na argument stěžovatele, že identita X. byla odhalena v médiích před šířením jejího jména, konstatoval, že toto šíření, nezávisle na jakémkoli odhalení identity X., velmi významně rozšířilo okruh adresátů této informace, přičemž v tomto ohledu poznamenal, že následovaly četné reakce na sociálních sítích. *Tribunal judiciaire* následně uvedl, že šíření jména X. nebylo nezbytné k uplatnění jeho práva na obhajobu nebo k zachování jeho práva na spravedlivý proces a že se mohl svobodně vyjádřit ke skutečnostem, z nichž byl obviněn, ovšem bez toho, aby zveřejnil jméno osoby, která tvrdí, že je obětí jeho jednání. Dospěl k závěru, že „s ohledem na sledovaný legitimní cíl, totiž ochranu soukromého života a bezpečnosti osoby, která tvrdí, že se stala obětí znásilnění ze strany muže, který se těší jisté známosti a značné pozornosti veřejnosti, která se o předmět jeho projevů zajímá, a který je pravidelně dotazován médii, ať už v tištěných či audiovizuálních médiích nebo na sociálních sítích, ochrana zavedená zákonodárcem, která nebrání obviněné osobě hájit se, a uložení trestu k potrestání takového jednání nejsou v tomto případě nepřiměřené“.

39. Odvolací soud v Paříži, který převzal odůvodnění *tribunal judiciaire*, ve svém rozsudku ze dne 3. 2. 2022 ... zejména konstatoval, že zatímco čl. 39e zákona o svobodě tisku nutně zasahuje do svobody projevu stěžovatele – s tím, že stěžovatel neprokázal, že šíření jména X. bylo nezbytné pro výkon práva na obhajobu – bylo rovněž na zákonodárci, aby zajistil ochranu obětí zákazem šíření informací o jejich totožnosti, a to i v případech, kdy již byly šířeny v různých médiích a kdy, jako v projednávaném případě, poškozená osoba přispěla k šíření své podoby a identifikace. Dodal však, že tento zásah do svobody projevu je přijatelný pouze tehdy, pokud jsou při volbě sankce zohledněny okolnosti, za nichž k šíření došlo, a postoj oběti. S ohledem na tyto úvahy snížil nejen výši peněžitého trestu uloženého stěžovateli, ale i výši náhrady škody.

40. Pokud jde o Kasační soud, ten ve svém rozsudku ze dne 7. 2. 2023 ... konstatoval, že trestnost šíření informací o totožnosti oběti sexuálního trestného činu bez jejího písemného souhlasu podle čl. 39e zákona o svobodě tisku zasahuje do výkonu svobody projevu, a zdůraznil, že tato svoboda představuje jeden z podstatných základů demokratické společnosti a nelze do ní zasahovat, pokud tento zásah není nezbytný podle čl. 10 odst. 2 Úmluvy. Dále Kasační soud poté, co konstatoval, že zásah byl jasně a přesně definován zákonem a že sledoval alespoň jeden z legitimních cílů uvedených v tomto ustanovení, s odkazem na rozsudky Pfeifer (rozsudek ze dne 15. 11. 2007, č. 12556/03) a Kurier Zeitungsverlag und Druckerei GmbH (rozsudek ze dne 17. 1. 2012, č. 3401/07), připomněl, že pověst osoby, i když je kritizována v rámci veřejné diskuse, tvoří součást její osobní identity a morální integrity, a vztahuje se proto na její soukromý život ve smyslu čl. 8 Úmluvy, stejně jako identita oběti sexuálního násilí. Zdůraznil, že vzhledem k tomu, že právo na respektování soukromého života a právo na svobodu projevu mají stejnou normativní hodnotu, je úkolem příslušného soudce, aby v případě střetu hledal spravedlivou rovnováhu mezi těmito dvěma právy. Za tímto účelem musí zkoumat, zda šíření totožnosti oběti sexuálního trestného činu přispělo k diskusi ve veřejném zájmu, s přihlédnutím k případné známosti dotčené osoby a jejímu chování před šířením, účelu šíření, jeho obsahu, formě a dopadům. Kasační soud s odkazem na rozsudek velkého senátu ze dne 7. 2. 2012 ve věci Axel Springer AG (č. 39954/08), uvedl, že pokud soud shledá, že došlo ke spáchání trestného činu podle čl. 39e, musí uložit trest přiměřený zásahu do svobody projevu obžalovaného s ohledem na konkrétní okolnosti případu.

41. Kasační soud poté ověřil, zda odvolací soud v Paříži provedl požadovaný přezkum. Konstatoval, že odvolací soud náležitě rozhodl, že vzhledem k tomu, že čl. 39e zákona o svobodě tisku se vztahuje pouze na šíření informací týkajících se totožnosti oběti, je pro účely použití tohoto ustanovení irelevantní, že totožnost oběti již byla odhalena nebo že oběť přispěla ke své identifikaci. Odvolací soud navíc uvedl, že ačkoli X. mohla šířit fotografie, na nichž mohla být identifikována, neustále skrývala svůj rodinný stav a komunikovala pouze pod pseudonymem. Odvolací soud rozhodl, že za těchto okolností stěžovatel jednal se znalostí věci a neprokázal, že šíření jména X. bylo nezbytné pro výkon práva na obhajobu. Kasační soud rovněž poznamenal, že odvolací soud upřesnil, že peněžitý trest je přizpůsoben povaze, délce trvání a závažnosti protiprávního jednání, jakož i osobě, sociální a profesní situaci a příjmům stěžovatele, který vědomě šířil identitu X. v knize a ve dvou dalších médiích, aniž by k tomu získal její písemný souhlas, a zohlednil skutečnost, že sama přispěla k své identifikaci. Kasační soud dospěl k závěru, že „odvolací soud svým rozhodnutím a vzhledem k tomu, že sporné zveřejnění nepřispělo k diskusi obecného zájmu, použil [čl. 10 Úmluvy] správně“.

42. Soud poznamenává, že vnitrostátní soudy objasnily pojem „oběť“ ve smyslu zákona o svobodě tisku a znovu potvrdily, že pouze písemné svolení oběti mohlo zprostit povinnosti zachovávat mlčenlivost a zákazu šíření totožnosti X., a tím zprostit stěžovatele trestní

odpovědnosti podle tohoto zákona. Vnitrostátní soudy nepřehlédly chování oběti, která cítila potřebu o skutečnostech hovořit, a tím sdělila informace, které umožnily její identifikaci. Rovněž vyvažovaly právo stěžovatele na svobodu projevu při jeho veřejné obhajobě s ohledem na závažné a dehonestující činy, z nichž byl obviněn.

43. Soud proto nevidí důvod odchýlit se od posouzení vnitrostátních soudů, které je založeno na vyvažování práv stěžovatele a práv X., a na relevantních a dostatečných důvodech.

44. Soud nakonec poukazuje na mírnou povahu částek, které byly stěžovateli uloženy z titulu peněžitého trestu a náhrady škody, a které byly odvolacím soudem sníženy mimo jiné s ohledem na skutečnost, že X. přispěla ke své identifikaci, a činí 1 000 EUR a 1 500 EUR (v případě náhrady škody 2 000 EUR, z toho 1 000 EUR společně s vydavatelem knihy) ...

45. I s ohledem na širší prostor pro uvažování, který má žalovaný stát k dispozici (viz bod 36 výše), dospěl Soud k závěru, že sporný zásah byl přiměřený sledovanému legitimnímu cíli.

46. Z těchto důvodů je stížnost zjevně neopodstatněná a proto nepřijatelná, a s použitím čl. 35 odst. 3 písm. a) a odst. 4 Úmluvy musí být odmítnuta.

VÝROK

Z TĚCHTO DŮVODŮ SOUD JEDNOMYSLNĚ

Prohlašuje stížnost za nepřijatelnou;

(...)

(Zpracoval: Mgr. Ladislav Kováč, LL.M.)